

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ М. ДЕСЕРВАНТЕСА. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ РОМАНУ «ДОН КІХОТ». ПАРОДІЙНИЙ ХАРАКТЕР ТВОРУ

ТЕМА: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ М. ДЕСЕРВАНТЕСА. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ РОМАНУ «ДОН КІХОТ». ПАРОДІЙНИЙ ХАРАКТЕР ТВОРУ

Мета: ознайомити учнів із біографією Сервантеса, поняттям «пародія», історією створення роману про Дон Кіхота, виявити відмінності між твором Сервантеса і лицарськими романами; розвивати вміння конспектувати лекцію, навички порівняльного аналізу; розширювати культурний світогляд, прищеплювати інтерес до творчості Сервантеса.

Обладнання: хрестоматія, портрет М. де Сервантеса, таблиця «Порівняльна характеристика лицарських романів і роману М. де Сервантеса "Дон Кіхот"» (на дошці).

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель ознайомлює клас із результатами оцінювання рецензій, коментує типові помилки, зачитує найбільш вдалі твори.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Бесіда

1. Що вам було відомо про Дон Кіхота до першого знайомства з розділами роману М. де Сервантеса?
2. Кого зазвичай називають донкіхотами? Що означає поняття «донкіхотство»?
3. Які асоціації у вас викликає слово лицарі

III. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Мало хто з наших сучасників читав лицарські романи. Мода на них минула багато століть тому. Проте й донині живуть великий інтерес і любов до книги, що її автор замислював як пародію на лицарські романи,— роману «Дон Кіхот». Головний герой твору та його вірний зброєносець Санчо Панса стали вічними образами літератури.

На цьому та наступних уроках проаналізуємо вибрані розділи роману, близько познайомимося з його героями.

IV. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

V. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні заповнюють таблицю «Іспанське Відродження».

ІСПАНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Умови виникнення	
Нас виникнення	
Представники	

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Умови виникнення іспанського Відродження.
2. Представники іспанського Відродження.
3. Жанри іспанської літератури доби Ренесансу.
4. Життя М. де Сервантеса.

Учитель перевіряє таблиці 3—4 учнів.

* Повідомлення учнів

(Тексти повідомлень «Історія створення роману "Дон Кіхот"» та «Цікаві факти про роман М. де Сервантеса» див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

* Робота з таблицею (в парах)

Ознайомтеся з таблицею «Порівняльна характеристика лицарських романів і роману М. де Сервантеса "Дон Кіхот"». Знайдіть у тексті роману Сервантеса приклади, що ілюструють тези таблиці.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЦАРСЬКИХ РОМАНІВ І РОМАНУ М. ДЕ СЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ»

Лицарські романи	Роман «Дон Кіхот»
Зображений світ і герої є умовними. Проза життя відсутня	Умовні ситуації лицарського роману перенесено в реальні обставини Іспанії початку XVII ст. Описи життя іспанської провінції є реалістичними, наповнені побутовими подробицями
Багато казкових ознак: фантастичних персонажів, чародійства	Казкових ознак немає. Усі неймовірні ситуації та випадки мають реальне пояснення
Головний герой — лицар, що здійснює подвиги в ім'я Прекрасної Дами. Зазвичай він молодий, гарний собою, сміливий, чемний	Головний герой — зубожілий гідальго, який животіє в злиднях. Він немолодий і негарний на вигляд
Герой творить добро: бореться з	Намагаючись творити добро, герой незмінно

чудовиськами, руйнує підступи злих чарівників, допомагає скривдженим

потрапляє в халепу сам і приносить неприємності навколишнім

3—4 пари учнів представляють результати роботи. Клас доповнює їхні відповіді.

VI. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Коли та в яких суспільних умовах почалося іспанське Відродження?
2. Що ви дізналися про життя Сервантеса?
3. Який задум лежав в основі роману про Дон Кіхота?
4. Що таке пародія?
5. Хто такі гідальго?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати цитатний матеріал про подвиги Дон Кіхота.

Індивідуальне завдання. Підготувати повідомлення про історію створення роману «Дон Кіхот», цікаві факти про роман М. де Сервантеса.

УРОК №46 ОБРАЗ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ М. ДЕСЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ». МАНДРИ ДОН КІХОТА В ПОШУКАХ СПРАВЕДЛИВОСТІ

ТЕМА: ОБРАЗ ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ РОМАНУ М. ДЕ СЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ». МАНДРИ ДОН КІХОТА В ПОШУКАХ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Мета: проаналізувати з учнями образ Дон Кіхота, допомогти зрозуміти його суперечливість; розвивати навички аналізу образної системи твору, творчого переказу, роботи в парі, розвивати усне мовлення; виховувати високі моральні якості.

Обладнання: текст роману «Дон Кіхот» у перекладі М. Лукаша, аудіозапис музики Л. Мінкуса до балету «Дон Кіхот», ілюстрації до роману Г. Доре та С. Бродського.

Перебіг уроку

Ти, Дон Кіхоте, може, біснуватий?

Що в тебе є? Печаль і далина.

Тобі не досить — просто існувати?

Ти хочеш побороти чаклуна?

Ліна Костенко, українська поетеса та письменниця

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Робота з обладнанням

1. Прослухайте вступ до балету Л. Мінкуса «Дон Кіхот». Який характер музики?
2. Як музика пов'язана з літературним вступом до твору?
3. Чи можна за характером музики зрозуміти, якими будуть події у творі? Аргументуйте свою думку.

II. ОГолошення теми, мети та епіграфа до уроку

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Яке враження справили на вас прочитані розділи твору Сервантеса? Які почуття викликав головний герой роману?
2. Ким був Дон Кіхот за походженням?
3. Знайдіть і виразно зачитайте портретний опис Дон Кіхота. Як у цьому описі передано ставлення автора до свого героя? Яке воно?
4. Яким було улюблене заняття героя?
5. Чому бідний гідальго покинув дім та вирушив у подорож? З яким настроєм герой розпочав похід?
6. Яке ім'я обрав для себе герой? Чому?
7. Чому виникла необхідність у дамі серця?

* Творчий переказ тексту з елементами інсценізації

Розкажіть, як Дон Кіхота посвятили в лицарі:

- а) від імені корчмаря;
- б) від імені самого Дон Кіхота.

* Продовження бесіди

8. Назвіть «подвиги» Дон Кіхота.
9. Яким ви уявляєте героя під час здійснення подвигів — бою з вітряками, пригоди з левами?
10. Що спонукало героя битися з вітряками, нападати на похоронну процесію, випускати каторжників тощо? У відповіді використовуйте цитатний матеріал, дібраний удома.

11. Чи досягнув Дон Кіхот «подвигами» своєї мети — побороти всяку кривду?
12. Як люди ставляться до вчинків лицаря?
13. Подумайте, чому люди благають небо покарати й знищити його милість з усіма лицарями, які будь-коли народилися на світ?
14. Чому Дон Кіхот здивований тим, що люди, яким він зробив стільки добра, так погано повелися з ним?
15. Чому благородні поривання Дон Кіхота не давали позитивних наслідків?
16. Чи зневірився герой у своїх ідеалах?

* Робота з обладнанням

1. Яким Дон Кіхот зображений на ілюстраціях Г. Доре? Яким — на малюнках С. Бродського?
2. Як ви вважаєте, кому з митців удалося точніше втілити образ героя та передати дух роману? Аргументуйте свій вибір.
3. Як ви гадаєте, чому ілюстрації саме цих художників вважають неперевершеними? У чому полягає майстерність Доре та Бродського?

* Виконання завдання (робота в парах)

Використовуючи дібраний вдома цитатний матеріал та результати обговорення образу героя в класі, складіть письмову характеристику Дон Кіхота. Визначте основні позитивні й негативні риси характеру героя.

Пара учнів представляв виконану роботу. Клас доповнює характеристику.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Постановка проблемних питань

1. Як ви вважаєте, Сервантес висміяв у романі лицарські ідеали взагалі чи лише недоцільність учинків Дон Кіхота?

Пояснення вчителя. Сервантес висміяв відірвані від життя ідеали, їхню несумісність із реальністю. Саме тому він обирає їхнім носієм людину хоч і благородну, але мозок якої «до решти висох». Як стверджував російський письменник Д. Мережковський, за моральним розвитком Дон Кіхот стоїть набагато вище від навколишніх, а в інтелектуальному перебуває на середньому рівні. Він має добре серце, але мертві, застарілі ідеали не можуть вказати йому шляху та мети в житті. Таким чином, коріння зла — не в самому героєві, а в тому, що полонило його розум.

2. Як ви вважаєте, чи мала подорож Дон Кіхота якусь перспективу? Чому?
3. Чи змінилося під час мандрів ставлення відважного лицаря до своїх учинків і до світу, в якому він живе? Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Російський письменник І. Тургенєв писав: «Дон Кіхот переймався відданістю ідеалам, заради яких він ладен зазнати всіх злигоднів, пожертвувати власним життям». Чи згодні ви з цим висловлюванням? Свою думку обґрунтуйте.

* Робота з епіграфом

1. Як характеризує образ героя М. де Сервантеса сучасна українська поетеса Л. Костенко?
2. Як ви гадаєте, чому рядки з вірша поетеси «Балада моїх ночей» стали епіграфом до уроку?
3. Чи збігаються ваші уявлення про героя зі сприйняттям його Л. Костенко? Дайте розгорнуту відповідь.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати цитатний матеріал для порівняльної характеристики Дон Кіхота і Санчо Панси (I частина роману, розділи VII—X, XIX, XXI; II частина, розділи XLII—XLIII, LIII).

<РОК №47 ДОН КІХОТ І САНЧО ПАНСА ЯК УТЛЕННЯ ВИСОКОЇ МРІЇ І ПРАГМАТИЗМУ (ЗА РОМАНОМ М. ДЕСЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ»)

ТЕМА: ДОН КІХОТ І САНЧО ПАНСА ЯК УТЛЕННЯ ВИСОКОЇ МРІЇ І ПРАГМАТИЗМУ (ЗА РОМАНОМ М. ДЕ СЕРВАНТЕСА «ДОН КІХОТ»)

Мета: продовжувати аналіз образної системи твору, поглиблювати в учнів розуміння головних образів роману; розвивати навички порівняльного аналізу персонажів, усне мовлення, вміння обстоювати власну думку, коментувати чужі вислови; виховувати високі моральні якості.

Обладнання: текст роману «Дон Кіхот» у перекладі М. Лукаша, таблиця «Порівняльна характеристика Дон Кіхота і Санчо Панси» (на дошці або на картках).

Перебіг уроку

[Дон Кіхот і Санчо Панса] — трагічні представники вічно розділених двох півсфер людського духу, які вічно тяжіють одна до одної,— ідеалізму і реалізму.

Д. Мережковський, російський поет та письменник XIX—XX ст.

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Як краще жити: розумом чи серцем? Ця проблема давня, людство розв'язує її протягом багатьох століть. Романтизм і практицизм зіткнулися й на сторінках роману М. де Сервантеса. Чому головні герої такі різні? Чи об'єднує їх що-небудь? На ці та багато інших питань ми відповімо на уроці.

II. ОГолошення теми, мети та епіграфа до уроку

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Для чого Дон Кіхот умовляє Санчо Пансу їхати з ним?
2. Чим займався Санчо Панса?
3. Зачитайте, як автор характеризує Санчо в розділі VII. Що в цій характеристиці його об'єднує з Дон Кіхотом? (Санчо «був... чоловік добрий, хоч добра мав, сердега, не гурт, але, як то кажуть, без олії в голові». Дон Кіхот теж має добре серце, але через лицарські романи з'їхав з глузду.)
4. Що приваблювало Санчо Пансу в цій подорожі?
5. Чому зброєносець їхав на віслюкові?
6. Як ви вважаєте, чому автор поруч із Дон Кіхотом змалював саме Санчо, який зовні та за поглядами зовсім не був схожим на зброєносця відважного лицаря? (Образ селянина підсилює комізм і безглуздя як ідеї Дон Кіхота зробитися лицарем, так і його подвигів.)
7. Як Санчо Панса сприймав подвиги свого хазяїна? У відповіді використовуйте дібрані вдома цитати з тексту.
8. Проаналізуйте зміст розмов, що вели Дон Кіхот і Санчо Панса. На вашу думку, яке значення мали ці бесіди для кожного з них? Які риси героїв розкрилися в цих розмовах?

* Виконання завдань

1. Перекажіть зміст порад, які давав Дон Кіхот своєму зброєносцеві перед тим, як той обійняв посаду губернатора острова Гармадармія.
2. На основі порад Дон Кіхота складіть і запишіть його кодекс честі.
3. Висловіть свою думку про те, які поради Дон Кіхота зберегли свою актуальність до нашого часу. Кому вони можуть бути корисними?
4. Назвіть риси вдачі Дон Кіхота, які відобразилися в його порадах.
5. Назвіть причину, з якої Санчо відмовився від губернаторства. Висловіть свою думку про те, як це його характеризує.

* Заповнення таблиці

1. Визначте головні риси вдачі Дон Кіхота і Санчо Панси. Знайдіть спільні риси в характерах героїв.
2. У чому обидва герої вбачали сенс свого існування?
3. Якою, на вашу думку, була мета вчинків кожного з героїв?
4. Чи однакові їхні погляди на життя?

5. Чи відбулись які-небудь зміни в образах Дон Кіхота і Санчо Панси протягом твору? Аргументуйте відповідь.

6. На основі спостережень за текстом роману заповніть таблицю «Порівняльна характеристика Дон Кіхота і Санчо Панси».

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОН КІХОТА І САНЧО ПАНСИ

Відмінне	Дон Кіхот	Санчо Панса
Походження		
Зовнішній вигляд		
Заняття		
Мета життя		
Риси вдачі		
Спільне		

Два учні представляють результати роботи, клас корегує та доповнює їхні відповіді.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Постановка проблемних питань

1. Чи є, на ваш погляд, Дон Кіхот і Санчо Панса антиподами? Обґрунтуйте відповідь.

2. Як ви розумієте епіграф до уроку? Чи погоджуєтесь ви з думкою Дмитра Мережковського? Аргументуйте свою відповідь.

3. Що таке вічні образи? Як ви гадаєте, чому Дон Кіхот і Санчо Панса стали вічними образами?

* Заключне слово вчителя

Дон Кіхот постає в романі наївним ідеалістом. Ним керує сліпа віра в лицарські казки, прагнення бездумно наслідувати їх. Він не зник думати самостійно, цілковито покладаючись на цей авторитет. Зброєносець Санчо Панса відіграє важливу роль у розкритті образу Дон Кіхота. За допомогою тямущого й практичного Санчо Сервантес підкреслив цілковиту відірваність головного героя від життя. Окрім того, Санчо допоміг письменникові показати істинне обличчя простого народу: його наївність, таку схожу на наївність Дон Кіхота, простодушність, віру в добро, мудрість. Санчо зачіпає чужа біда; незважаючи на любов до грошей та ощадливість, він готовий поділитися останнім шматком хліба. Зброєносець Панса — корислива людина, але користолюбство не є головним мотивом його вчинків. Дон Кіхоту він відданий безкорисливо.

Між лицарем і зброєносцем установлюється глибокий зв'язок. Санчо, хоча й сміється з хазяїна, захоплюється його здатністю віддаватися мріям. А романтик Дон Кіхот любить гумор Санчо, його здоровий глузд. Тому Мережковський назвав героїв представниками двох вічно розділених півсфер людського духу, які вічно тяжіють одна до одної, — ідеалізму і реалізму.

Дон Кіхот і Санчо Панса стали вічними образами, бо втілюють базові людські якості — безмежну віру в ідеал і тверезий практицизм.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати останній розділ роману (LXXIV).

Написати твір-мініатюру «Дійсність і мрія в романі М. де Сервантеса» .

УРОК № 48 КОНФЛІКТ ВИСОКИХ ПРАГНЕНЬ ДОН КІХОТА І БУДЕННОЇ ДІЙСНОСТІ В РОМАНІ М. ДЕСЕРВАНТЕСА. ПОНЯТТЯ «ДОНКІХОТСТВО». ШИРОТА ФІЛОСОФСЬКОГО ЗМІСТУ ТВОРУ

ТЕМА: КОНФЛІКТ ВИСОКИХ ПРАГНЕНЬ ДОН КІХОТА І БУДЕННОЇ ДІЙСНОСТІ В РОМАНІ М. ДЕ СЕРВАНТЕСА. ПОНЯТТЯ «ДОНКІХОТСТВО». ШИРОТА ФІЛОСОФСЬКОГО ЗМІСТУ ТВОРУ

Мета: проаналізувати з учнями конфлікт і проблематику роману, виявити ознаки жанрів героїчного епосу, лицарського та філософського роману у творі, розкрити поняття «донкіхотство»; розвивати навички аналізу ідейно-художніх особливостей твору, самостійної роботи з текстом, роботи в парі, розвивати аналітичне мислення; виховувати високі моральні якості, формувати світогляд учнів.

Обладнання: текст роману «Дон Кіхот» у перекладі М. Лукаша, таблиця «Ознаки різних жанрів у творі "Дон Кіхот"» (на дошці).

Перебіг уроку

Дивовижним у «Дон Кіхоті» видається якраз те, що там відсутня літературність, постійно змішується ілюзія і реальність, і це робить книгу такою комічною і водночас такою поетичною! Якими пігмеями видаються всі інші книжки поряд із цією!

Г. Флобер, французький письменник XIX ст.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Перевірка домашнього завдання

3—4 учні зачитують свої твори-мініатюри. Клас висловлює враження від робіт, обирає найкращу з них. Учитель збирає твори для позакласної перевірки.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Написаний ще на початку XVII ст. твір М. де Сервантеса привертає увагу сучасного читача. Роман захоплює, змушує замислюватися, сміятися з учинків героїв і співчувати їм. У чому ж полягає причина його дивовижної довговічності? Сьогодні ми спробуємо в цьому розібратися.

III. ОГолошення теми, мети та епіграфа до уроку

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. У полоні якої ідеї перебуває Дон Кіхот?
2. Пригадайте, як сформувалися погляди героя. Які шляхи досягнення ідеалу обрав Дон Кіхот?
3. Як ви вважаєте, чи є мета Дон Кіхота шляхетною? Чи відповідають їй наслідки його вчинків? Обґрунтуйте свою відповідь.
4. Чому, на вашу думку, дії героя призводять до результатів, що суперечать його цілям та ідеалу?
5. Пригадайте, що називають конфліктом.
6. У чому полягає конфлікт роману? Сформулюйте та запишіть його. (За допомогою образу Дон Кіхота Сервантес розкриває центральний конфлікт роману — протистояння ілюзії й дійсності. Головний герой зачарований лицарськими романами, вони є для нього джерелом знань про життя. Але реальне життя зовсім не схоже на зображене в романах. Намагаючись наслідувати книжкових лицарів і чинити добро, Дон Кіхот незмінно мимоволі потурає злу.)
7. Як вирішується конфлікт роману? У відповіді використовуйте цитати з прочитаного вдома останнього розділу твору.
8. Чи можна стверджувати, що Дон Кіхот зрікся своїх ідеалів? Аргументуйте відповідь. (Протягом дії образ героя змінюється, у фіналі роману він визнає своє захоплення лицарськими романами за негативне та вмирає не жалюгідною пародією на лицарів Дон Кіхотом, а мудрим християнином Алонсо Кіхано Добрим. Остання частина імені вказує на те, що герой зрікся помилок, але не ідеалу вірного служіння добру.)
9. Завдяки твору Сервантеса з'явилося поняття «донкіхотство». Як ви розумієте його значення? Коли його використовують? Пояснення вчителя. Від імені героя роману Сервантеса походить поняття «донкіхотство». Різні люди трактують його по-різному, з негативним чи позитивним забарвленням. Так, російський критик XIX ст. В. Белінський називав донкіхотством «відсутність такту дійсності», письменник XX ст. А. Платонов — відсутність уваги до дійсності. А І. Тургенєв вважав, що донкіхотство — це «високе начало самопожертви». У словниках донкіхотство визначають як поведінку та спосіб життя благородної людини, яка прагне принести користь іншим в ім'я нездійснених ідеалів.
10. Чи можливе донкіхотство у XXI столітті? Чи зустрічали ви приклади донкіхотства в книжках, фільмах, у реальному житті?

* Виконання завдання (робота в парах)

Хоча більшість дослідників відносить «Дон Кіхота» до жанру роману-пародії, у творі відзначають синтез ознак різних жанрів: героїчного епосу, лицарського роману, філософського роману (тобто твору, в якому за допомогою сюжету та образів героїв автор ілюструє ту чи іншу філософську позицію). Які саме ознаки цих жанрів ви можете

назвати? Запишіть результати спостережень у таблицю «Ознаки різних жанрів у творі «Дон Кіхот»».

ОЗНАКИ РІЗНИХ ЖАНРІВ У ТВОРІ «ДОН КІХОТ»

Назва жанру	Ознаки жанру в романі М. де Сервантеса
Роман-пародія	
Героїчний епос	
Лицарський роман	
Філософський роман	

Пара учнів представляє результати роботи. Клас доповнює їхню відповідь.

* Постановка проблемних питань

1. Які моральні та соціальні проблеми піднімає Сервантес за допомогою образів Дон Кіхота і Санчо Панси?
2. Яких філософських питань торкається роман?
3. Дослідники говорять про широту філософського змісту твору, можливість його різних тлумачень. Як ви гадаєте, що саме вони мають на увазі?
4. Над чим цей твір змусив замислитись особисто вас?
5. Доведіть або спростуйте думку В. Белінського: «Кожна людина є трохи Дон Кіхотом».

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Робота з епіграфом

1. Виразно прочитайте епіграф до уроку. Як ви вважаєте, чому Флобер сказав, що в романі відсутня літературність?
2. Чи згодні ви з тим, як оцінив роман Сервантеса Г. Флобер? Обґрунтуйте відповідь.
3. Поміркуйте, чи можна говорити про актуальність роману М. де Сервантеса у XXI ст. Чому?

* Підсумкове слово вчителя

Минають століття, змінюються покоління, а роман славетного іспанця продовжує жити. Кожне нове покоління хвилює безсмертний образ Дон Кіхота, захоплює його вірність високим ідеалам.

Дарма, дарма, що злинули віки,
що на кольчuzі потьмяніли діаманти —
та знов тебе несе на вітряки

бажання слави, зване Росінантом.

Воюй, воюй із ними і забудь,
що справжні кріпості існують ще на світі.

За подвиги достойну вознесуть
тобі хвалу в двадцятому столітті.

Тут зрозуміють лицарський порив,
тут зрозуміють, звідки ти і хто ти...

Хоч на землі вже мало вітряків,
зате на ній багато донкіхотів!

(Г. Чубай)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати комедію Лопе де Веги «Собака на сні» (у перекладі М. Лукаша) до уроку позакласного читання.

<УРОК №49 УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ. ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ІСПАНСЬКОГО ДРАМАТУРГА ЛОПЕ ДЕ ВЕГИ. ГОЛОВНІ ОБРАЗИ, КОНФЛІКТ ТА ІДЕЯ КОМЕДІЇ «СОБАКА НА СІНІ»

ТЕМА: УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ. ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ІСПАНСЬКОГО ДРАМАТУРГА ЛОПЕ ДЕ ВЕГИ. ГОЛОВНІ ОБРАЗИ, КОНФЛІКТ ТА ІДЕЯ КОМЕДІЇ «СОБАКА НА СІНІ»

Мета: ознайомити учнів із біографією Лопе де Веги, коротко охарактеризувати його драматургічну спадщину, проаналізувати ідейний зміст п'єси «Собака на сні»; розвивати навички конспектування, аналізу драматичного твору, усне зв'язне мовлення; виховувати високі моральні цінності, інтерес до творчості Лопе де Веги, прищеплювати естетичний смак.

Обладнання: текст комедії Лопе де Веги «Собака на сні» в перекладі М. Лукаша, портрет драматурга, відеозапис художнього фільму «Собака на сні» (реж. Я. Фрід, СРСР, 1977).

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель ознайомлює клас із результатами оцінювання творів-мініатюр, коментує типові помилки, зачитує найбільш вдалі твори.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Найвидатнішим представником літератури італійського Відродження став Франческо Петрарка, англійського — Вільям Шекспір. Іспанський Ренесанс подарував світові двох геніальних митців слова. Це Мігель де Сервантес, творчість якого ми розглядали на попередніх уроках, і Лопе де Вега.

На уроці познайомимося з постаттю драматурга Лопе де Веги, обговоримо його блискучу, веселу комедію «Собака на сніні».

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА ДО УРОКУ

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні складають хронологічну таблицю «Життя Лопе де Веги», записують класифікацію п'єс Лопе де Веги за темами.

ЖИТТЯ ЛОПЕ ДЕ ВЕГИ

Дата	Події

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Відомості про життя Лопе де Веги.
2. Літературна спадщина представника іспанського Відродження.
3. Лопе де Вега як теоретик театру та драми.
4. Характеристика драматичних творів Лопе де Веги.
5. Роль Лопе де Веги в розвитку іспанської літератури.

Учитель перевіряє записи 3—4 учнів.

* Прийом «Що? Скільки? Як?» (робота в групах)

Учні здійснюють самоперевірку знання змісту комедії «Собака на сніні» за допомогою прийому «Що? Скільки? Як?». Одна група учнів придумує три питання за змістом твору, що починаються словом що, наприклад: «Що Теодоро залишив у домі Діани в першій дії?» (Капелюх.) Друга група складає питання на слово скільки, наприклад: «Скільки днів знадобилося Теодоро, щоб зрозуміти, що він більше не кохає Марчеллу, а його серце належить Діані? (Два.) Третя — на слово як (який, яка), наприклад: «Як покоївка Анарда називає Діану? Жінка з серцем ніби...» (Лід.) Після виконання завдання групи ставлять одна одній запитання та відповідають на запитання інших.

* Бесіда

1. Яке враження справила на вас п'єса «Собака на сніні»? Хто з її героїв вам найбільше сподобався? Чим саме?
2. Чому твір відносять до тематичної групи любовно-сімейних комедій?
3. Яким чином зародилося кохання Діани до Теодоро?
4. Що привабило Діану в особі секретаря?
5. Як ви вважаєте, чи кохав Теодоро Діану на ранньому етапі їхніх стосунків? Чи приваблював його її титул? Аргументуйте свою відповідь.
6. Яку роль у розвитку подій відіграє слуга Теодоро Трістан? Схарактеризуйте цього персонажа.
7. Як ви оцінюєте зізнання Теодоро Діані в тому, що він не є сином знатної людини?
8. Як характеризує Діану те, що вона вирішила взяти шлюб із Теодоро, назважаючи на його просте походження?
9. Чи змінюються характери героїв (Діани і Теодоро) під впливом почуттів? Обґрунтуйте свою думку.
10. Скільки конфліктів можна простежити у творі? Який із них є головним? (У творі стикаються інтереси Діани і її покоївки Марчелли, Теодоро і претендентів на руку Діани Рікардо й Федеріко. Але головним є конфлікт почуття і честі в душі Діани: «В серці, що скипає кров'ю, честь змагається з любов'ю». Жінка проклинає власну вельможність, що заважає кохати людину, нижчу за становищем у суспільстві.)
11. Як вирішується головний конфлікт твору? (Намагаючись сховати пристрасть під маскою байдужості, Діана спочатку слухає то доводи розуму, то голос серця. Але чим ближче розлука з Теодоро, тим слабші стають мотиви. У фіналі п'єси Діана вирішує вийти заміж за коханого.)
12. Як ви розумієте зміст приказки «собака на сніні»? Чи знаєте ви про її походження? (Приказка є частиною прислів'я «Собака на сніні лежить, сам не їсть і другому не дає». Так говорять про того, хто сам не користується чим-небудь і іншим не дає.)
13. Хто з героїв і за яких обставин першим згадує приказку про собаку на сніні?
14. Чому, на ваш погляд, Діана поводитися як собака на сніні?
15. Які ознаки жанру комедії ви можете виділити в п'єсі?
16. Чи можна стверджувати, що комедія Лопе де Веги легковажна, несерйозна, як вважають деякі читачі? Аргументуйте свою відповідь. (Комедія піднімає серйозну проблему існування станових бар'єрів. Головні герої розділені цими бар'єрами та змушені вводити всіх в оману, аби наблизити власне щастя.)
17. Як би ви визначили ідею твору?

* Робота з обладнанням

Учні дивляться обраний учителем фрагмент художнього фільму «Собака на сні», діляться враженнями від гри акторів, костюмів, висловлюють думки, чи так вони уявляли собі героїв п'єси.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Прийом «Закінчи речення»

1. На уроці я довідався (довідалась) про Лопе де Вегу...
2. Мене здивував факт біографії драматурга...
3. П'єси Лопе де Веги утворюють три тематичні групи...
4. Комедія «Собака на сні» належить до тематичної групи...
5. Сучасному читачеві п'єса «Собака на сні» цікава...

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до тематичного оцінювання.

<ТЕМА: КОНТРОЛЬНА ЗА ТЕМОЮ «ВІДРОДЖЕННЯ»>

Мета: визначити рівень засвоєння учнями знань із вивченої теми, навчати практично застосовувати вивчений матеріал; розвивати письмове мовлення, вміння концентруватися; виховувати акуратність, старанність.

Обладнання: картки з завданнями контрольної роботи (для кожного учня).

Перебіг уроку

I. ОГолошення теми та мети уроку. Організація класу

Учитель роздає учням картки з завданнями контрольної роботи (у двох варіантах).

II. Виконання контрольної роботи

* Написання контрольних робіт

Варіант I

Початковий рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 0,5 бала)

1. Укажіть, що називають Відродженням у сучасній науці.

а) Напрямок у літературі Західної Європи та Сходу;

- б) філософську школу;
- в) культурний та інтелектуальний рух у Західній Європі;
- г) те саме, що гуманізм (тобто людяність).

Відповідь: в.

2. Укажіть, із якою країною пов'язані життя та творчість Ф. Петрарки.

- а) з Англією;
- б) з Нідерландами;
- в) з Іспанією;
- г) з Італією.

Відповідь: г.

3. Укажіть, який літературний рід досягнув найвищого розвитку в англійському Відродженні.

- а) Драма;
- б) лірика;
- в) епос;
- г) ліро-епос.

Відповідь: а.

4. Укажіть справжнє ім'я Дон Кіхота.

- а) Алонсо Кіхано;
- б) Альберт Кіхано;
- в) Луїс Кіхада;
- г) Мітель Кехада.

Відповідь: а.

Середній рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)

5. Запишіть, яка ідея лежить в основі ренесансного гуманізму.

Відповідь: ідея поліпшення, вдосконалення природи людини, розвиток душі людини через вивчення античної літератури.

6. Напишіть схему римування рядків італійського сонета.

Відповідь: а баб абаб ббв ггв (або абаб абаб бвг бвг чи абаб абаб ббв гвг).

7. Підкресліть засоби художньої виразності, які Д. Павличко використав у перекладі уривка сонета В. Шекспіра №1. Напишіть їхні назви.

Ми прагнем, щоб краса потомство мала,

Щоб цвіт її ніколи не зачах,

Щоб квітнула троянда нетривала,

Все наново постаючи в бруньках.

Відповідь: «краса потомство мала», цвіт краси «ніколи не зачах» — метафори, троянда «нетривала» — епітет.

Достатній рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 2 бали)

8. Напишіть, які базові людські якості втілюють вічні образи Ромео і Джульєтти.

Відповідь: здатність щиро та міцно кохати, незважаючи на перешкоди; вірність, чистоту душі.

9. Розкрийте зміст поняття «донкіхотство».

Відповідь: донкіхотство — світогляд, поведінка та спосіб життя благородної людини, яка прагне принести користь іншим в ім'я нездійснених ідеалів.

Високий рівень

(за повне розкриття теми нараховується 3 бали)

10. Напишіть невеликий твір-роздум на одну з запропонованих тем.

а) Мої роздуми над сонетами В. Шекспіра.

б) В. Гюго: «За сміхом Сервантеса криються сльози» (за романом М. де Сервантеса «Дон Кіхот»).

Варіант II Початковий рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 0,5 бала)

1. Укажіть хронологічні межі Ренесансу.

- а) XII—XIII ст.;
- б) XIV—XVI ст.;
- в) XV—XVII ст.;
- г) XVII—XIX ст.

Відповідь: б.

2. Укажіть, у чому полягає новизна поезії Ф. Петрарки.

- а) В увазі до суперечностей людської душі, відображенні індивідуального начала;
- б) у введенні до кола тем поезії теми кохання;
- в) у винаході жанру сонета;
- г) у використанні латини.

Відповідь: а.

3. Укажіть провідні жанри літератури іспанського Відродження.

- а) Сонет, новела;
- б) трагедія, новела;
- в) пригодницький роман, ода, гімн;
- г) драма, шахрайський роман, лицарський роман.

Відповідь: г.

4. Укажіть, яким замислювався твір М. де Сервантеса «Дон Кіхот».

- а) Як лицарський роман у трьох частинах;
- б) як роман-сповідь колишнього лицаря;
- в) як роман-пародія на лицарські романи;
- г) як любовний роман.

Відповідь: в.

Середній рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)

5. Напишіть, у якій країні й коли зародився Ренесанс.

Відповідь: в Італії у другій половині XIII ст.

6. Запишіть схему римування рядків англійського сонета.

Відповідь: абаб вгвг деде жж.

7. Підкресліть засоби художньої виразності, які Д. Павличко використав у перекладі уривка сонета В. Шекспіра №55. Напишіть їхні назви.

Владарські монументи мармурові

Переживе могутній мій рядок.

І сятимеш ти в оцьому слові,

А те каміння западеться в змрок.

Відповідь: «монументи мармурові переживе мій рядок», «сятимеш ти в слові», «каміння западеться в змрок» — метафори, рядок «могутній», монументи «владарські» — епітети.

Достатній рівень

(за кожну правильну відповідь нараховується 2 бали)

8. Напишіть основні теми сонетів В. Шекспіра.

Відповідь: теми кохання, дружби, поезії, філософська тема (зокрема роздуми про панування зла у світі).

9. Напишіть, які базові людські якості втілюють вічні образи Дон Кіхота і Санчо Панси.

Відповідь: безмежну віру в ідеал, прагнення служити добру, благородство і тверезий практицизм.

Високий рівень

(за повне розкриття теми нараховується 3 бали)

10. Напишіть невеликий твір-роздум на одну з запропонованих тем.

а) Тема кохання в літературі доби Відродження (сонети Ф. Петрарки, Ф. Шекспіра, трагедія В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта»).

б) Спільні й відмінні риси Дон Кіхота і Санчо Панси (за романом М. де Сервантеса «Дон Кіхот»).

* Збір учителем контрольних робіт

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Завдання групам. Підготувати повідомлення на теми «Архітектура бароко», «Бароко в живописі», «Бароко в Україні».

№ 51 БАРОКО ЯК ХУДОЖНІЙ НАПРЯМ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ІНШИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВА. ВИДАТНІ ПРЕДСТАВНИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАРОКО

ТЕМА: БАРОКО ЯК ХУДОЖНІЙ НАПРЯМ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ІНШИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВА. ВИДАТНІ ПРЕДСТАВНИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАРОКО

Мета: ознайомити учнів із поняттями «бароко», «художній напрям», «стиль», особливостями естетики та поетики бароко; розвивати навички роботи в групах, виступу перед аудиторією, вміння готувати повідомлення, усне зв'язне мовлення, вміння узагальнювати; виховувати інтерес до історії культури та літератури.

Обладнання: словник літературознавчих термінів, репродукції картин художників, портрети представників напрямку бароко, фотографії пам'яток архітектури, що згадуються в повідомленнях учнів (див. перебіг уроку), виставка книжок авторів, які представляють літературу бароко.

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель ознайомлює клас із результатами контрольної роботи, коментує типові помилки, зачитує найбільш вдалі уривки творів.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

1616 р. світова культура втратила двох геніїв: В. Шекспіра та М. де Сервантеса. З цього моменту відлічують кінець доби Ренесансу. XVII ст. підхоплює тенденції суспільного та культурного життя Західної Європи, але розвиває їх по-новому. У західноєвропейській культурі народжуються два нових напрями — бароко і класицизм.

На сьогоднішньому уроці ознайомимося з характерними ознаками й видатними представниками першого з них — бароко.

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua) Учні заповнюють таблицю «Бароко».

БАРОКО

Умови появи бароко	
Визначення поняття «бароко»	
Основні риси бароко	

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Історичні умови появи бароко.
2. Бароко як художній напрям.
3. Художні принципи мистецтва бароко.
4. Образ людини у мистецтві бароко.
5. Течії в літературі бароко.

Учитель перевіряє таблиці 3—4 учнів.

* Повідомлення учнів

(Тексти повідомлень «Архітектура бароко», «Бароко в живописі», «Бароко в Україні» див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учитель. Із повідомлень, які ви підготували вдома, ми дізнаємось, як напрям бароко виявився в архітектурі та живописі, а також про мистецтво й культуру бароко на українських теренах.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Що таке бароко?
2. Назвіть хронологічні межі доби бароко.
3. Якими були соціально-політичні умови цього періоду?
4. Назвіть особливості бароко як художнього напрямку.
5. Які риси характерні для літератури бароко? Архітектури? Живопису?
6. У чому полягала особливість українського бароко?

* Складання кластеру (робота в парах)

Складіть кластер «Особливості поетики бароко» (у вигляді сонця). На променях сонця напишіть основні риси бароко.

Учні однієї з пар малюють кластер на дошці, клас коментує роботу та доповнює схему.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити напам'ять вірш Луїса де Гонгора-і-Арготе «Галерник» (за хрестоматією).

ЛУЇС ДЕ ГОНГОРА-І-АРГОТЕ. ВІРШ «ГАЛЕРНИК»! ТЕМА ЛЮДИНИ І ДОЛІ У ТВОРІ. ОБРАЗ ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю Л. де Гонгори-і-Арготе, проаналізувати вірш «Галерник», виявити у творі типові для бароко ознаки; розвивати навички конспектування лекції, аналізу ліричного твору, вміння узагальнювати, аргументувати власну думку; прищеплювати естетичний смак, виховувати інтерес до літератури Іспанії.

Обладнання: хрестоматія, репродукція портрета Луїса де Гонгори-і-Арготе художника Дієго Веласкеса.

Перебіг уроку

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Одних поетів, як, наприклад, Франческо Петрарку, ще за життя визнають великими, оточують пошаною, високо цінують читачі та критики. Іншим випадає доля бути уславленими лише після смерті. Таким був представник іспанського бароко, найвидатніший лірик XVII ст. Луїс де Гонгора-і-Арготе. За життя лірика не було надруковано жодної його книги. Твори виходили лише в антологіях, поширювалися в рукописах та були відомі в колі поціновувачів поезії.

Сьогодні Луїс де Гонгора-і-Арготе — визнаний класик світового рівня, чії вірші, поеми та драми перекладають, видають і вивчають у багатьох країнах.

Познайомимося з біографією та творчістю цього дивовижного поета.

II. ОГолошення теми та мети уроку

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні складають хронологічну таблицю «Життя Л. де Гонгори-І-Арготе».

ЖИТТЯ Л. ДЕ ГОНГОРИ-І-АРГОТЕ

Дата	Події

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Відомості про біографію поета.
2. Жанрова різноманітність творчості Л. де Гонгори-і-Арготе
3. Летрильї та сонети Гонгори.
4. Барокові риси у творах Гонгори.

Учитель перевіряє таблиці 3—4 учнів.

* Виразне читання художнього твору

3—4 учні напам'ять декламують вірш Луїса де Тонгори-і-Арготе «Галерник». Клас коментує їхню роботу, визначає найкращого читця.

* Бесіда

1. Яке враження справив на вас вірш?
2. Яка тема вірша? (Доля людини, що опинилася надовго відірваною від дому, від коханої. Тему задано назвою твору: «Галерник».)
3. Яким настроєм пронизаний твір? Чи змінюється настрій вірша від початку до фіналу? Аргументуйте відповідь.
4. Хто є ліричним героєм твору? Розкажіть про його долю.
5. Яким ви уявляєте собі ліричного героя за зовнішністю, характером, світосприйняттям?
6. За допомогою яких засобів художньої виразності перекладач передав тугу галерника за батьківським краєм, за жінкою?
7. У якій формі побудовано вірш? (Твір складається з трьох частин: вступу-експозиції, де змальовано становище та портрет галерника, монологу нещасного та заключної частини, в якій йдеться про те, як наглядач обірвав монолог героя.)
8. Як ви вважаєте, чому поет обрав таку побудову вірша?
9. Пригадайте, якою зображували людину в літературі бароко. Чи можна сказати, що Гонгора дотримується барокових принципів зображення?
10. Читачі сприймають вірш як глибоко символічний. На ваш погляд, чому? Що можуть символізувати образи галери, галерника? (Галерник є символом людини взагалі, яка не спроможна обирати власну долю. Кожна людина «прикута», приречена до того, що обрали для неї небеса. Човен несе її бурхливим морем життя проти її волі. Її життя — це «вічна каторга при веслах».)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Виконання завдання

Запишіть риси барокової літератури, втілені у вірші. (У творі втілено традиційні для бароко теми приреченості людини, протистояння реальності й ілюзії (тілом ліричний герой на галері, а думками — на волі, біля жінки). Типовими для бароко є також песимістичний настрій твору, контраст між картиною «коронованих і гордих» мурів батьківського дому і приниженим, безправним становищем раба-галерника, спогадами про вільне життя і неволею, у якій ліричний герой перебуває вже десять років.)

Учень представляє результати роботи, клас доповнює його відповідь.

* Підсумкова бесіда

1. Що вам відомо про родину Луїса де Гонгора?
2. Яку освіту здобув поет?
3. Ким він працював?
4. Які жанри розробляв Гонгора?
5. Чому поет прагнув до «темного» стилю? Як ви розумієте, що таке «темний» стиль?
6. Чи згодні ви з іспанським класиком, що мистецтво повинно бути доступним лише невеликій кількості людей? Аргументуйте відповідь.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Написати твір-мініатюру за твором Луїса де Гонгори-і-Арготе «Галерник» на одну з запропонованих тем.

1. Лист галерника додому.
2. Як галерник опинився в полоні

ТЕМА: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ ДЖОНА ДОННА. ЦИКЛ «СВЯЩЕННІ СОНЕТИ».
НАПРУГА ПОЧУТТІВ ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ В СОНЕТІ №19 («ЩОБ МУЧИТЬ МЕНЕ...»)

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю Дж. Донна, проаналізувати ідейно-художні особливості сонета №19 (із циклу «Священні сонети»); розвивати навички конспектування лекції, аналізу ліричного твору, вміння узагальнювати; прищеплювати естетичний смак, виховувати інтерес до англійської поезії.

Обладнання: хрестоматія, репродукції портрета молодого Джона Донна невідомого автора та мініатюри І. Олівера з зображенням поета, таблиця «Ідейно-художні особливості сонета Дж. Донна №19» (на дошці), картки з перекладом сонета № 19 російською Д. Щедровицького (кожному учневі).

Перебіг уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- * Перевірка домашнього завдання

5—6 учнів за бажанням зачитують твори-мініатюри. Клас коментує та оцінює роботи, визначає найкращі. Учитель збирає твори для позакласної перевірки.

II. ОГолошення теми та мети уроку

III. СПрийняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

- * Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні заповнюють схему «Творчість Дж. Донна».

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Родина Дж. Донна.
2. Хронологія життя поета.
3. Характеристика творчості Дж. Донна.

Учитель перевіряє схеми 3—4 учнів.

* Виразне читання твору

Учитель. Вершиною творчості Джона Донна вважають цикл віршів під назвою «Священні сонети». Це 19 сонетів, 16 із котрих написані 1609—1611 рр., а останні три — після 1617 р. Теми цього циклу — віра в Бога, любов до нього, усвідомлення людиною неминучості смерті, подолання страху смерті та шлях до безсмертя, гріх і спокута. Сонетам властива пристрасність і напруга почуття. Прослухайте сонет №19 «Щоб мучить мене...».

Учитель виразно читає вірш Дж. Донна.

* Бесіда

1. Яке враження справив на вас вірш? Які почуття викликали роздуми ліричного героя?
2. Яким у творі постає ліричний герой?
3. Що мучить, непокоїть героя?
4. Як ви вважаєте, що привело ліричного героя до такого стану, коли його роздирають суперечності?
5. Пригадайте, що таке антитеза. Знайдіть приклади використання антитези у вірші. З якою метою автор вдається до цього прийому?
6. Які ще засоби художньої виразності використані у творі?
7. До якої тематичної групи лірики (любовна, пейзажна, громадянська, філософська тощо) ви віднесли б сонет? Чому?
8. Як ви гадаєте, чому поет включив твір до циклу «Священних сонетів», що присвячені роздумам над важливими для християнина питаннями: посмертної карі за гріхи, відданості Богові, каяття?

9. Як ви розумієте останні рядки сонета? Про який страх говорить поет? Чому, як він сподівається, йому принесуть спасіння саме ті дні, коли він тремтів від страху? (Поет має на увазі одну з християнських чеснот — страх Божий, тобто страх розгнівати Бога власними недобрими вчинками, думками, намірами.)

10. Сформулюйте ідею твору. (Право людини сподіватися на спасіння, незважаючи на суперечливі пристрасті в її душі, її злети й падіння.)

11. Які ознаки барокового світосприйняття ви відзначили в сонеті? Якою уявляє людину Джон Донн?

12. До якого типу сонетів належить твір: італійського чи англійського? Аргументуйте відповідь.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Виконання завдання

Спираючись на спостереження за твором, заповніть таблицю «Ідейно-художні особливості сонета Дж. Донна №19».

ІДЕЙНО-ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ СОНЕТА ДЖ. ДОННА №19

Тема	
Ідея	
Образ ліричного героя	
Засоби художньої виразності	
Схема римування рядків	

Учень представляє результати роботи, клас доповнює його відповідь.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Порівняйте російський і український переклади сонета Джона Донна. Результати спостережень занесіть у таблицю «Російський і український переклади сонета №19».

РОСІЙСЬКИЙ І УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАДИ СОНЕТА №19

Переклади	Переклад В. Марача	Переклад Д. Щедровицького
Спільне		
Відмінне		

* Картка

СОНЕТ XIX

Я весь &mdash боренье: на беду мою,
Непостоянство &mdash постоянным стало,
Не раз душа от веры отступала,

И, клятву дав, я часто предаю.
То изменяю тем, кого люблю,
То вновь грешу, хоть каялся сначала,
То молится душа, то замолчала,
То — всё, то — ничего, то жар терплю,
То хлад; вчера — взглянуть на небосвод
Не смел, сегодня — угождаю Богу,
А завтра задрожу пред карой строгой.
То набожность нахлынет, то уйдёт,
Как в лихорадке — жар и приступ дрожи...
Все ж лучшие из дней — дни страха Божья!..

(Переклад Д. В. Щедровицького)

Індивідуальне завдання. Підготувати повідомлення «Історія написання комедії „Міщанин-шляхтич”».

ТЕМА: ІСТОРИЧНІ УМОВИ ПІДГРУНТЯ КЛАСИЦИЗМУ. ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ КЛАСИЦИЗМУ ЯК ХУДОЖНЬОГО НАПРЯМУ. ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ МОЛЬЄРА

Мета: ознайомити учнів з історичними умовами виникнення класицизму, розповісти про філософське та естетичне підґрунтя художнього напрямку, його характерні ознаки; розповісти про життя Мольєра, коротко охарактеризувати його творчість; розвивати навички конспектування лекції, вміння узагальнювати; розширювати культурний світогляд, прищеплювати інтерес до вивчення літератури.

Обладнання: портрети Р. Декарта, Н. Буало, Мольєра, картки з уривком з пісні першої трактату Н. Буало «Мистецтво поетичне» (одна на парту), репродукції картин художників-класицистів, фотографії скульптур та будівель у стилі класицизму митців, що згадуються в лекції (див. перебіг уроку).

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель ознайомлює учнів із результатами перевірки творів, написаних до попереднього уроку.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Перевірка домашнього завдання

Учень представляє заповнену вдома таблицю, клас доповнює його відповідь.

III. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

У XVII ст. провідним художнім напрямом поряд із бароко був класицизм, що поєднував орієнтацію на античну культуру та її естетичні ідеали з глибоким проникненням у душевне життя героя, вирішував гострі проблеми дійсності.

Найвідомішим представником цього напрямку був видатний французький драматург Мольєр. На уроці ви дізнаєтесь про основні особливості класицизму, біографію Мольєра та історію створення його блискучої комедії «Міщанин-шляхтич».

IV. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

V. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua) Учні заповнюють таблицю «Класицизм».

ТАБЛИЦЯ «КЛАСИЦИЗМ»

Визначення поняття	
Хронологічні межі існування	
Представники	
Основні принципи	

ПЛАН ВИСТУПУ ВЧИТЕЛЯ

1. Зміст поняття «класицизм».
2. Умови виникнення напрямку. Роль французького абсолютизму у становленні класицизму.
3. Філософське підґрунтя класицизму.
4. Теоретичне підґрунтя класицизму. Основні положення трактату Н. Буало.
5. Представники класицизму.
6. Основні відомості про життя та творчість Мольєра.

* Виразне читання твору

Учитель читає уривок із пісні першої трактату Н. Буало «Мистецтво поетичне» (у перекладі М. Рильського). Учні слідкують за текстом на індивідуальних картках.

Дійти поезії парнаських верховин

Безумно мріє той, хто зроду їй не син;
Коли натхнення він од неба в дар не має,—
Пегаса впертого повік не осідлає;
Вузького розуму судивсь йому полон,
І марних слів його не чує Аполлон.
О ви, що рветесь наосліп і без тями
На шлях поезії, устелений тернами,
Нерозмірковано не кваптеся вбачать
Прикмету генія в охоті римувать.
І щоб омани вас пусті не спокусили,
Свій хист вимірюйте і вивіряйте сили.
Природа не скупа на вдачі та уми,
Таланти поділять уміє між людьми.
Одним — кохання пал оспівувати милий,
А другим — епіграм гострити влучні стріли. <...>
Та інколи поет, пишаючись собою,
Іде засліплено дорогою чужою. <...>
Чистоти й ясності пильнуйте у словах,
Як не відразу вас я можу зрозуміти,—
Не хочу ум собі у здогадах томити,
Від марнославства він тіка тоді мерщій
І віри не дає поезії такій.
Бувають автори, що їхні думи тьмяні
В густому плавають імлистому тумані,
Аж сонцем розуму його не розігнать.
Ви вчіться мислити, тоді уже писать.

Що справу ми собі здаємо виразніше.
То й наше твориво складається ясніше.
Закони язика ви майте за священні,
Хоч би в найвищому писалося натхненні.
І мелодійністю не знайти мене,
Як бачу слово я невірне чи чудне,
Не подарую-бо нікому барбаризму",
Ані бундючого у віршах солецизму".
Поет, як мови він опанував не зміг,
Повік зостанеться у віршиках лихих.
Сюжет високий ви обрали чи жартливий —
Уму коритися повинні завжди співи,
Бо рими з розумом не слід ворогувать.
Вона — невільниця і мусить послух мать.
Коли навчились ми її шукати спритно,
То йде вона до нас і легко, й непомітно.
Їй не тяжке тоді ярмо думок ясних,
Вона збагачує, а не спрощає їх.
Та лихо, як рукам віддять її недбалим,
Од глузду бо тоді вона втікає чвалом.
Любіть же розум ви! Нехай він тільки сам
Принадність і красу утворює піснями.
Чимало є таких шаленців поміж нами.

* Варваризм, або варваризм,— запозичене чи створене за зразком якоїсь іншої мови слово або вираз, що порушує норми даної мови.

** Солецизм — неправильний у граматичному відношенні зворот, синтаксична помилка в художньому творі.

* Бесіда

1. Які образи античної міфології згадуються у творі? (Поет згадує Парнас — місце перебування Аполлона і муз, а також Аполлона — бога світла, покровителя мистецтва, поезії, музики.)
2. Як ви розумієте вислів «Дійти поезії парнаських верховин»? (Це означає досягти найвищої досконалості.)
3. Що, за словами Н. Буало, обов'язково слід враховувати, перш ніж займатися літературою?
4. Від чого Буало застерігає поетів, які засліплені пихою?
5. Які поради дає автор щодо мови художніх творів?
6. Чому, на думку Буало, повинні коритися «співи»?

* Продовження слова вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учитель перевіряє таблиці у 3—4 учнів.

* Повідомлення учнів

ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ КОМЕДІЇ «МІЩАНИН ШЛЯХТИЧ»

У листопаді 1669 р. король Франції Людовик XIV приймав у Версалі турецьких послів. Намагаючись справити враження на делегацію, монарх прийняв її у надзвичайно розкішно прибраній галереї Нового Палацу. Сам король був дуже пишно одягнений. Але турки не виказали очікуваного захоплення вбранням короля. До того ж виникли церемоніальні проблеми. Посол бажав вручити королю послання від султана Мехмеда IV і наполягав, аби монарх прийняв сувій стоячи. Людовик не підвівся з трону. Його роздратувала чванливість турків.

І Незабаром Людовик наказав придворному драматургові Мольєру і композитору Жанові Батісту Люллі написати «смішний турецький балет». Консультантом митців був шевальє д'Ар'є, який бував у Туреччині, знав турецьку мову та звичаї. Упродовж десяти днів репетицій навколо сцени «турецької церемонії» була створена імпровізована вистава. 14 жовтня 1670 р. п'єсу показали королю та двору в замку Шамбор, у декораціях Карло Вігарані для іншої вистави. Через місяць комедію перенесли на постійну сцену Мольєра, до театру Пале-Рояль. Перша вистава для широкої аудиторії відбулася 28 листопада 1670 р.

VI. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Підсумкова бесіда

1. Дайте визначення класицизму.
2. Коли існував цей художній напрям?

3. Яким було філософське підґрунтя класицизму?
4. Назвіть основні особливості класицизму.
5. Назвіть представників класицизму в різних видах мистецтва.
6. Якою була сім'я Мольєра?
7. Яким був шлях Мольєра до театральної слави?
8. Що таке висока комедія?
9. У чому виявилось новаторство драматурга?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати комедію Мольєра «Міщанин-шляхтич».

ТЕМА: МОЛЬЄР — МАЙСТЕР КЛАСИЦИСТИЧНОЇ КОМЕДІЇ. ВИСМІЮВАННЯ В КОМЕДІЇ «МІЩАНИН- ШЛЯХТИЧ» БЕЗПІДСТАВНИХ ПРЕТЕНЗІЙ ПАНА ЖУРДЕНА НА АРИСТОКРАТИЗМ

Мета: допомогти учням з'ясувати сутність образу головного героя твору Мольєра — пана Журдена; поглиблювати навички аналізу драматичного твору, творчого переказу; розвивати зв'язне мовлення, вміння обстоювати власну думку; сприяти вихованню високих моральних якостей.

Обладнання: текст комедії «Міщанин-шляхтич» у перекладі І. Стешенка, таблиця «Риси вдачі пана Журдена» (на дошці).

Перебіг уроку

Розум людський має свої межі, тоді як глупота людська безмежна.

А. Дюма-син. французький письменник ХІХ ст.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Літературна вікторина «Чи уважний ти читач?»

1. Місто, у якому відбувається дія комедії. (Париж.)
2. Діалогом яких персонажів відкривається п'єса? (Навчителя музики та навчителя танців.)
3. Матеріал убрання, у якому з'являється пан Журден у першій дії,— червоних штанів та зеленого камзола. (Оксамит.)
4. Наука, якої навчав пана Журдена філософ. (Орфографія.)
5. Яке відкриття для пана Журдена зробив філософ? (Що той розмовляє прозою.)
6. Ім'я покоївки в домі пана Журдена. (Ніколь.)
7. Прикраса, яку пан Журден доручив подарувати Дорімені. (Діамантовий перстень.)
8. Кому з героїв належала ідея про візит турків? (Ков'єлю.)
9. Титул Дорімени. (Маркіза.)
10. Титул, що його одержав пан Журден після посвяти. (Мамамуші.)

II. ОГолошення теми, мети та епіграфу до уроку

III. СПрийняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

* Слово вчителя

У комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич» яскраво відобразилися риси класицизму. По-перше, це принцип трьох єдностей:

- 1) єдність дії — п'єса має один головний сюжет, другорядні сюжети (лінії стосунків Дорімени і Доранта, Ков'єля і Ніколь, Клеонта і Люсіль) зведено до мінімуму;
- 2) єдність місця — дія не переміщується в просторі, вона весь час відбувається в домі Журдена;
- 3) єдність часу — дія триває не більше ніж 24 години.

У класицизмі високі жанри повинні були відтворювати історичні події, життя царів, полководців, міфічних або біблійних героїв, а низькі — повсякденне життя простих людей. У високих жанрах використовувалася підвищена, патетична мова, у низьких — проста, буденна. У високих утверджувались ідеї суспільного служіння, в низьких — висміювалися як вади суспільства, так і недоліки окремих людей. Комедію відносили до низьких жанрів, і у Мольєра ми бачимо всі властиві класицистичній комедії ознаки.

Класицистичному світогляду був притаманний культ розуму. Тому за всієї емоційності комедії Мольєра вона відзначається інтелектуальністю: ми бачимо глибокий аналіз характерів героїв та життєвого конфлікту, композиційну чіткість побудови твору.

Досліджуючи певне явище, Мольєр обирає тільки ті риси, що були необхідні для зображення окремих типів, не прагнучи зобразити характери з різних боків. У цій та інших комедіях Мольєра характер розкривався не у своїй складній багатогранності, а через панівну рису. Тому барви в його творі максимально згущені. Це теж ознака класицистичної поезики.

Простежимо, як у творі розкрито образ пана Журдена, обговоримо, які вади висміяв драматург за допомогою цього образу.

* Бесіда

1. Хто пан Журден за своїм соціальним станом?
2. Яке його найбільше бажання?
3. З якою метою пан Журден найняв учителів?
4. Що ви можете сказати про навчителів, яких найняв пан Журден?
5. Що думають навчителі про свого учня? Наведіть приклади з тексту.
6. Як ви вважаєте, чи можна змінити щось у людині за допомогою таких знань, які одержав пан Журден?
7. Чи розуміє пан Журден, що його навчителі — звичайні шахраї? Яким постає пан Журден у сценах навчання?

* Інсценізація уривка твору (або творчий переказ)

Учні інсценізують заняття Журдена з навчителем філософії або розказують про бажання Журдена стати справжнім шляхтичем від імені:

- a) самого пана Журдена;

б) пані Журден;

в) покоївки Ніколь.

Клас коментує та оцінює роботу учнів.

* Бесіда

1. Який вигляд мав пан Журден у новому вбранні? Що можна сказати про його смак?
2. Яке враження справляє пан Журден на людей, що його оточують?
3. Чи розуміє пан Журден, що його всі вважають божевільним, смішним, а дехто користується його глупотою? Аргументуйте відповідь.
4. Розкажіть, якими зображені аристократи граф Дорант і маркіза Дорімена.
5. На ваш погляд, чи можна стосунки пана Журдена з графом Дорантом вважати дружбою?
6. Чи розуміє пан Журден усю нікчемність цих аристократів?
7. Як ви вважаєте, чи варто прагнути до такого «прстойного» товариства, яке уособлюють граф Дорант і маркіза Дорімена?
8. Чому ж пан Журден так прагне до вищого товариства?
9. Як автор ставиться до образу пана Журдена? (Виставляючи Журдена дурнем, автор висміює його плазування перед нікчемними аристократами, його намагання будь-якими способами дорівнятися до них.)
10. Хто з героїв і який вирок виносить панові Журдену у фіналі комедії?
11. Чому, на ваш погляд, Мольєр вклав вирок у вуста слуги?
12. Як ви думаєте, пан Журден — позитивний чи негативний персонаж?

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Виконання завдання (робота в парах)

Схарактеризуйте образ пана Журдена, виділивши позитивні й негативні риси вдачі. Заповніть таблицю «Риси вдачі пана Журдена».

РИСИ ВДАЧІ ПАНА ЖУРДЕНА

Негативні риси	Позитивні риси

Дві пари учнів представляють результати роботи. Клас доповнює їхню відповідь.

* Робота з епіграфом

1. Виразно прочитайте вислів французького письменника Александра Дюма-сина. Як ви розумієте слова, що стали епіграфом до уроку?
2. Як ви гадаєте, до кого з героїв комедії їх можна застосувати? Відповідь аргументуйте.

* Підсумкове слово вчителя

Головний герой комедії — це людина, захоплена однією мрією — стати шляхтичем. Можливість наблизитися до знаті — щастя для нього, усе його честолюбство — у досягненні подібності зі знаттю, все його життя — це прагнення її наслідувати.

У засліпленні розуму Журден втрачає правильне уявлення про світ. Він діє не розмірковуючи, на шкоду собі. Він доходить до того, що починає соромитися власних батьків. Його обманюють усі, кому забажається. Грубість, відсутність виховання, вульгарність його мови та манер комічно контрастують із претензіями на витонченість і блиск. Але Журден викликає сміх, а не огиду, тому що він схиляється перед дворянством безкорисливо, як перед мрією про прекрасне.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати цитатний матеріал для характеристики Клеонта, графа Доранта, маркізи Дорімени, Люсіль, Ніколь, Ков'єля, пані Журден.

ТЕМА: ТЕМАТИКА І ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРУ МОЛЬЄРА «МІЩАНИН-ШЛЯХТИЧ». ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ КОМЕДІЇ

Мета: охарактеризувати з учнями другорядних персонажів твору Мольєра, визначити тему та ідею твору, окреслити коло піднятих у ньому проблем; поглиблювати навички аналізу драматичного твору, розвивати логічне та критичне мислення, зв'язне мовлення; прищеплювати моральні якості, сприяти вихованню негативного ставлення до людських вад.

Обладнання: текст комедії «Міщанин-шляхтич» у перекладі І. Стешенка.

Перебіг уроку

Є люди, що розмінюють честь на почесі.

А. Карр. французький письменник XIX ст.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Виконання завдань (робота в групах)

Використовуючи дібраний удома цитатний матеріал, складіть характеристики героїв комедії Мольєра (письмово).

Перша група складає характеристику пані Журден, друга група — характеристику Ков'єля, третя — Клеонта, четверта — графа Доранта, п'ята — маркізи Дорімени, шоста — Люсіль, сьома — Ніколь.

Учасники груп представляють результати роботи. Учні колективно роблять висновок про те, як образи другорядних персонажів допомагають розкрити характер головного героя твору. Дорант і Дорімена показують справжнє обличчя аристократії, до якої мріє наблизитися Журден; його нездатність побачити це обличчя свідчить про його наївність і довірливість. До того ж на фоні цих любителів жити за чужий рахунок Журден (нехай неосвічений та простуватий) справляє враження людини чесною. Пані Журден, слуги та молоде покоління героїв уособлюють здоровий глузд. Вони переконані, що в кожній людині головне — її гідність, а не титул. Поруч із ними розкривається все безглуздя мрії Журдена стати шляхтичем.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Як уже зазначалося, класицистична комедія висміювала не тільки індивідуальні пороки, а й суспільні вади. Висока комедія Мольєра порушувала гострі соціальні питання свого часу. Розберемося, які саме теми та проблеми підняв твір «Міщанин-шляхтич».

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА ДО УРОКУ

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Представників яких класів суспільства змальовує Мольєр?
2. Якими постають перед читачем і глядачем представники аристократії та багатих буржуа? Які між ними взаємини?
3. На ваш погляд, який суспільний процес відобразив Мольєр, показавши взаємини аристократії і буржуа?

Пояснення вчителя. За часів Мольєра відбувалося зубожіння аристократії, яка жила невідповідно до своїх достатків. У дворян було багато привілеїв, що зберігалися, навіть коли дворянин повністю розорився. Так, лише дворяни могли служити при дворі короля та офіцерами в армії; їх було звільнено від сплати податків; їхнє звання передавалося нащадкам. У XVII ст. активно формувався клас заможних буржуа, які прагнули за великі гроші купити дворянський титул, отримати привілеї та престижний статус аристократів. Цей процес і відобразив Мольєр у творі.

4. Зробіть висновок: яку суспільну проблему (проблеми) піднімає Мольєр, зображуючи взаємини пана Журдена і представників аристократії. (По-перше, проблема стану суспільства, в якому цінуються лише титули та фактично схвалюється паразитизм. По-друге, проблема місця людини в суспільстві. Мольєр ставить питання: чи варто прагнути зайняти краще, але чуже місце будь-якою ціною?)
5. Як герої ставляться до свого соціального статусу?
6. Чий погляд на власний статус вам подобається? Чому?
7. Як ви думаєте, чим визначається місце в суспільстві: титулом чи добрими справами? Аргументуйте відповідь.

8. Які моральні проблеми підняв Мольєр за допомогою образу пана Журдена? Другорядних образів п'єси? (Це проблема вибору моральних цінностей. Граф Дорант, маркиза Дорімена та навчителі Журдена вище за все цінують гроші, матеріальний прибуток; пан Журден — дворянський титул; Клеонт — честь. Мольєр також говорить про те, на що готова піти людина заради власних цінностей. Так, Дорант, аби роздобути грошей, бреше й обдурює. Навчителі вдаються до лестощів, аби задобрити Журдена, який добре платить за навчання. А ось для закоханого в Люсіль Клеонта неприйнятні підлість і обман.)

9. На вашу думку, з якими образами комедії пов'язується вирішення моральних проблем? Як саме автор вирішує підняті проблеми?

* Виконання завдань

1. Визначте й запишіть тему твору. (Тема комедії — висміювання людини, яка одержима ідеєю стати дворянином, але не відповідає статусу дворянина ні походженням, ні вихованням.)

2. Поміркуйте, у уста якого персонажа вкладено головну думку твору. Виразно прочитайте відповідну цитату. Запишіть ідею твору власними словами. (Ідею вкладено у уста Клеонта, який говорить: «Я вважаю, що всякий обман принижує порядну людину. Негідно ховати своє справжнє походження, з'являтися під чужим титулом товариству на очі, вдавати з себе не те, що ми є справді. Звичайно, мої предки обіймали почесні посади, сам я чесно прослужив шість років у війську, і достатки мої такі, що я сподіваюся посісти не останнє місце в товаристві; проте, незважаючи на все це, я не маю бажання привласнювати собі те звання, яке мені з народження не належить; хоч, може, інші на моєму місці і вважали б, що вони мають право те зробити; отже, скажу вам відверто, я — не шляхтич». Мольєр стверджує, що кожна людина повинна чесно виконувати обов'язки на своєму місці, не прагнути зайняти чуже і не вдавати з себе того, ким вона не є.)

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Робота з епіграфом

1. Виразно прочитайте епіграф до уроку. Як ви розумієте його зміст?

2. Яке місце автор висловлювання відводить поняттю «честь» у житті людини?

3. Як епіграф до уроку пов'язаний з темою та ідеєю комедії Мольєра?

* Постановка проблемних питань

1. Пригадайте історію створення комедії «Міщанин-шляхтич». Як ви вважаєте, чи переросла комедія початковий задум висміяти турецьке посольство? Якщо так, то як саме?

2. Чого комедія вчила сучасників Мольєра? У чому полягає її виховне значення?

Пояснення вчителя. Мольєр помітив і точно відобразив процес економічного і морального падіння дворянства, яке, проте, все ще зберігало важливі привілеї. Він показав владу дворянства над думками буржуа, в основі якої лежала перевага дворянської зовнішньої культури і низький рівень розвитку буржуазної. Драматург намагався звільнити буржуа від цієї влади, навчити жити власним розумом, не поступаючись гідністю та честю.

3. Чому дослідники говорять про загальнолюдське значення комедії? Чого вона може навчити сучасників із різних країн світу? (Комедія вчить бути собою, домагатися слави, успіху та пошестей не обманом чи завдяки багатству, а добрими справами. Мольєр утверджує загальнолюдські цінності: почуття власної гідності, честь, здатність соромитися не походження, а поганих вчинків.)

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

У словнику літературознавчих термінів або в інтернеті знайти, які бувають засоби (різновиди) комічного. Записати визначення кожного засобу.

Завдання групі «акторів». Підготувати інсценізацію посвяти пана Журдена в мамамуші.

ТЕМА: ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В КОМЕДІЇ МОЛЬЄРА «МІЩАНИН-ШЛЯХТИЧ». РОЛЬ СМІХУ У ТВОРІ

Мета: поглибити уявлення учнів про комічне та засоби комічного, з'ясувати роль сміху в комедії Мольєра, проаналізувати використання засобів комічного в комедії; розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення, навички переказу твору, інсценізації; виховувати любов до художнього слова, високі моральні якості.

Обладнання: текст комедії «Міщанин-шляхтич» у перекладі І. Стешенка, словник літературознавчих термінів, таблиця «Різновиди комічного» (на дошці).

Перебіг уроку

Сатира дієвіша від трагедії в боротьбі з вадами.

Мольєр

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Перевірка домашнього завдання

1. Як ви розумієте поняття «комічне»?
2. Які різновиди комічного ви знаєте?
3. Дайте визначення поняттям «гумор», «іронія», «сарказм», «сатира», «гротеск».

Під час бесіди один учень заповнює на дошці таблицю «Різновиди комічного».

РІЗНОВИДИ КОМІЧНОГО

Комічне (від грецьк. <i>comois</i> — веселий натовп) — різновид естетичної оцінки того, що зображується; засіб розкриття життєвої суперечності шляхом висміювання	
Різновид комічного	Визначення поняття
Гумор	(від лат. <i>humor</i> — волога, рідина) — відображення смішного в життєвих явищах і людських характерах; насмішка, що не ображає та не зачіпає гідності людини або групи людей

Іронія	(від грецьк. <i>eironeia</i> — лукавство, удавання) — насмішка в прихованій формі, коли негативний зміст приховується за зовнішньо позитивною формою висловлення
Сарказм	(від грецьк. <i>sarkasmos</i> — терзання) — їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, вищий ступінь іронії, коли відкрито висловлюється обурення
Сатира	(від лат. <i>satyra</i> — суміш, усяка всячина) — особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в гострому осудливому висміюванні негативного
Гротеск	(від італ. <i>grotta</i> — печера, грот) — зображення людей та явищ у фантастично перебільшеному, потворно комічному вигляді

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Сміх — традиційна для літератури й дуже сильна зброя в боротьбі з численними вадами, що існують у суспільстві. Нею неодноразово користувалися майстри красного письменства.

Широко відомий вислів Мольєра, що став крилатим: «Мета комедії полягає в тому, щоб виправляти людей, розважаючи їх». Такий спосіб ненав'язливого виховання за допомогою висміювання був характерним для класицистичної комедії.

Розглянемо, як майстерно Мольєр використав у п'єсі прийом висміювання.

III. ОГолошення теми, мети та епіграфа до уроку

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Переказ тескту

Перекажіть комічні епізоди твору.

5—6 учнів переказують сцени одягання й навчання пана Журдена; сцени, пов'язані з пані Журден; сцену сварки Клеонта й Люсіль тощо.

* Інсценізація уривка твору

Група «акторів» представляє інсценізацію посвяти пана Журдена в мамамуші.

* Бесіда

1. Чому ці сцени викликають у читача сміх?
2. Кого чи що висміяв Мольєр у цих сценах?
3. Користуючись складеною таблицею, визначте, який різновид (чи різновиди) комічного використав драматург у тій чи іншій сцені.
4. На вашу думку, які функції комічного в комедії «Міщанин-шляхтич»?

5. Чого досягає автор різноманітністю використання засобів комічного?

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Робота з епіграфом

1. Виразно прочитайте висловлювання Мольєра. Як ви розумієте слова драматурга?
2. Чому, на вашу думку, Мольєр вважав виховний вплив сатири більш ефективним, ніж трагедії?
3. Чи погоджуєтеся ви з думкою драматурга? Що, на ваш погляд, більше вражає людину: висміювання вад або зображення страждань, нерозв'язних конфліктів? Аргументуйте відповідь.

* Підсумкове слово вчителя

Використавши майже всю палітру засобів комічного, Мольєр показав ставлення персонажів одне до одного, передав власне ставлення до своїх героїв і явищ, що вони уособлюють, викрив особисті та суспільні вади, а також майстерно показав різноманітність сміху в житті й літературі.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати комедію Д. Фонвізіна «Недоросток» до уроку позакласного читання.

<ТЕМА: УРОК ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ. СУСПІЛЬНІ ТА МОРАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОМЕДІЇ Д. ФОНВІЗИНА «НЕДОРОСТОК»

Мета: ознайомити учнів із біографією Д. Фонвізіна, проаналізувати образну систему комедії «Недоросток», розкрити проблематику та тему твору, виявити в ньому ознаки класицизму; розвивати навички аналізу драматичного твору, зв'язне мовлення, вміння порівнювати; сприяти розширенню літературного світогляду, виховувати високі моральні якості.

Обладнання: текст комедії Д. Фонвізіна «Недоросток», портрет драматурга, ілюстрації до твору М. Калити.

Перебіг уроку

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Класицизм розвивався в багатьох країнах Європи. У другій чверті XVIII ст. він виник у російській літературі. Для російського класицизму характерні сатирична спрямованість (особливо в сатирах А. Кантеміра та комедіях Д. Фонвізіна), безпосереднє відображення конкретних явищ російської дійсності, а також перевага національно-історичної тематики над античною (у трагедіях О. Сумарокова). Найважливіше місце в російському класицизмі посідали віршові жанри: героїчна поема, ода, байка, сатира. Видатними представниками класицизму в Росії, крім названих авторів, були В. Тредіаковський, Я. Княжнін та

М. Ломоносов. Найвідоміший класицистичний твір російською — це комедія Дениса Фонвізіна «Недоросток», яку ми проаналізуємо на уроці.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

(Текст виступу вчителя див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні складають хронологію основних подій життя Д. І. Фонвізіна. Учитель перевіряє записи 3—4 учнів.

* Словникова робота

1. Як ви розумієте значення слова недоросток? Звірте свої визначення зі словником. (За тлумачним словником недоросток — 1) У царській Росії молодий дворянин, що не досяг повноліття (21 року) та не вступив на державну службу; 2) неповнолітня людина; 3) невелика на зріст людина; 4) нерозумна, малоосвічена, нерозвинена людина з забезпеченої родини (значення виникло завдяки комедії Фонвізіна).)

2. У якому значенні, на вашу думку, драматург використав це слово?

* Бесіда

1. Назвіть головних персонажів комедії.

2. Де відбувається дія?

3. Що відомо про поміщиків Простакових?

4. Кого в комедії називають недоростком?

5. Чим займається цей юнак?

6. Що відомо про вчителів Митрофана? Як ви гадаєте, чи випадковими є їхні прізвища?

7. Яким постає у сценах навчання Митрофан? Із якою метою автор зобразив його навчання?

8. Хто винен (або що винне) в тому, що Митрофан дурний, ледар та неук (він сам, його сім'я, вчителі, складні обставини життя)? Аргументуйте відповідь.

9. Як ви гадаєте, чи любить Митрофан свою матір? Обґрунтуйте відповідь.

10. Чи можна, на вашу думку, змінити Митрофана на краще? Обґрунтуйте відповідь.

11. Як до маєтку Простакових потрапила Софія?

12. З якою метою приїздить до маєтку Правдін?

13. Що відомо про Стародума?

14. Хто такий Милон?

* Складання порівняльної характеристики

1. Використовуючи текст твору, схарактеризуйте образи молодих героїв комедії: Милона, Митрофана, Софії.

2. Чим герої відрізняються одне від одного? Що між ними спільного?

* Підсумок учителя

Милон, Митрофан та Софія належать до дворянського стану і до одного покоління. Це й усе, що їх об'єднує. В іншому Митрофан і Милон із Софією зовсім не схожі.

Митрофан — утілення нецтва і невігластва, бездарності й тупості. Це справжній продукт виховання свавільного кріпосництва, що руйнує живу душу, вбиваючи в ній паростки людяності й добра. Милон і Софія — представники молоді, здатної мислити і діяти. Софія — чесна і порядна дівчина. Вона любить читати книжки французьких авторів про добродійність, що було досить прогресивним на той час. Мета її життя — «заслужити високу думку людей достойних».

Милон уже служить у війську. Це взірцевий офіцер, який сам поводить себе благородно і вчить так само чинити своїх підлеглих солдат. Його образ Фонвізін наділив усіма позитивними якостями, що мають відрізнити справжнього офіцера, дворянина, громадянина, людину честі.

* Бесіда

1. Чим викликають симпатії образи Стародума і Правдіна?

2. Звідки у Стародума його погляди?

3. Який найголовніший заповіт батька виніс Стародум?

4. У чому, на думку героїв, полягає людська гідність?

5. Чому Стародум критикує придворних?

6. Чому герой покинув вище товариство?

7. Яким є фінал комедії?

8. Визначте головний конфлікт п'єси. (На перший погляд здається, що головний конфлікт п'єси особистісний, пов'язаний з боротьбою Митрофана і Скотиніна за право одружитися з Софією. Але насправді він набагато глибший і стосується соціально-політичного життя Росії: у комедії погляди прогресивного дворянства на роль цього стану в суспільному житті протиставлені поглядам кріпосників-самодурів. Пані Простакова вважає, що указ про вільність дворян (він звільнив дворян від обов'язкової служби державі, що була впроваджена Петром I) зробив її вільною насамперед від моральних обов'язків перед кріпаками та суспільством. Її опонент Стародум дотримується протилежної точки зору.)

9. Якою є тема (або теми) комедії? (Твір Фонвізіна багатотемний. Він розкриває чотири основних теми: тема кріпосного права, що морально руйнує поміщиків і кріпаків; тема вітчизни та служби їй; тема виховання; тема вдачі придворних дворян.)

10. Визначте коло проблем, порушених у комедії.

11. Визначте ідею твору.

Пояснення вчителя. У фіналі п'єси пані Простакова запитує: «Хіба я не вільна й у людях?» їй заперечує благородний Правдін: «Ні, пані, тиранувати ніхто не вільний». Але вона несподівано посилається на закон: «Не вільний! Дворянин, коли захоче, і слуги висікти не вільний; та на що ж нам даний указ той про вільність дворянства?»

Здивований Стародум (а разом із ним автор) вигукує: «Майстерниця тлумачити укази!»

Як доречно сказав російський історик ХІХ—ХХ ст. В. Ключевський: «Уся справа в останніх словах пані Простакової, у них уся суть драми і вся драма. Вона хотіла сказати, що закон виправдовує її беззаконня». Простакова не бажає визнавати обов'язків дворянства, а знає тільки власні права. Їй невідомі поняття дворянської честі, гідності, поваги до інших. Ідея комедії полягає в засудженні таких дворян, як Простакова: жорстоких, свавільних, які вважають себе господарями життя, а також в утвердженні ідеалів гуманізму та просвіти.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Виконання завдань

1. Назвіть риси класицизму у творі Фонвізіна. (Як усі класицистичні комедії, твір Д. Фонвізіна викриває соціальні та людські вади. Драматург дотримується правила трьох єдностей: дія твору відбувається в маєтку Простакових протягом короткого часу, головною сюжетною лінією є боротьба претендентів за право стати чоловіком Софії. Дійові особи поділені на негативних і позитивних. У комедії перемагає добро, що спирається на закони розуму.)

Пояснення вчителя. Хоча в цілому п'єса продовжує традиції класицизму, Фонвізін порушує деякі класицистичні принципи. Так, твір поєднує комічне зі зворушливим, характер одного з героїв — а саме пані Простакової — суперечливий. Коли Митрофан, зрозумівши, що плани матері провалилися, майже зрікається її («Та відчепись, матінко, куди нав'язалась», — каже недоросток), «зла фурія» непритомніє, а потім вигукує: «Немає в мене сина». У цей момент вона постає вже не об'єктом висміювання, а майже трагічною фігурою, яка викликає співчуття. Доля та власний деспотизм позбавили її не тільки влади, а й найдорожчого — дитини.

2. Знайдіть спільні риси між комедіями Мольєра «Міщанин-шляхтич» і Д. Фонвізіна «Недоросток». Поясніть, чим можна пояснити наявність спільних рис.

3. Чи можна вважати образ Митрофана вічним? Аргументуйте свою відповідь.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити матеріал за темою «Бароко і класицизм». Підготуватися до написання контрольного твору.

КОНТРОЛЬНА ЗА ТЕМОЮ «БАРОКО І КЛАСИЦИЗМ». НАПИСАННЯ ТВОРУ

Мета: визначити рівень засвоєння учнями знань з вивченої теми, навчати практично застосовувати вивчений матеріал; розвивати письмове мовлення, вміння концентруватися; виховувати акуратність, старанність.

Обладнання: аркуші для написання чорнового та чистового варіантів твору.

Перебіг уроку

I. ОГолошення теми та мети уроку. Організація класу

Учитель пропонує учням обрати для опрацювання одну з запропонованих тем.

1. Над чим мене змусили замислитися твори представників барокової поезії Л. де Гонгорі-і-Арготе та Дж. Донна.
2. Моральні уроки комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич».
3. Чи можна торгувати честю? (За комедією Мольєра «Міщанин-шляхтич».)

II. Виконання контрольної роботи

* Написання контрольних творів

Учні пишуть твори за обраними темами.

* Збір учителем контрольних робіт

III. Домашнє завдання

Читати казку-притчу А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц».

Завдання групам. Підготувати повідомлення про письменника А. де Сент-Екзюпері: «Дитинство Сент-Екзюпері», «Вибір життєвого шляху», «Екзюпері й небо», «Роки війни».

ТЕМА: ВИДАТНИЙ ПРЕДСТАВНИК ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ XX СТ., ПІДКОРЮВАЧ НЕБА І ПИСЬМЕННИК АНТУАН ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ. ЖИТТЯ І ТВОРЧИСТЬ ПИСЬМЕННИКА

Мета: ознайомити учнів із особистістю Сент-Екзюпері; розвивати навички конспектування лекції, роботи в групі, виступу перед аудиторією; виховувати високі моральні якості, прищеплювати інтерес до сучасної літератури.

Обладнання: виставка творів А. де Сент-Екзюпері, фотографії письменника, аудіозапис пісні О. Пахмутової «Ніжність» у виконанні М. Кристалінської.

Перебіг уроку

Ти живеш у своїх вчинках, а не в тілі.

Ти — це твої дії, і немає іншого тебе.

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель ознайомлює клас із результатами контрольної роботи, коментує типові помилки, зачитує найбільш вдалі уривки творів.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Цим заняттям ми розпочинаємо цикл уроків, присвячених творам письменників ХХ—ХХІ ст.

Розвиток літератури в цей період має власні характерні особливості. Одна з головних — надзвичайне прискорення літературного процесу. Якщо раніше художні напрями та глобальні культурні явища змінювали одне одного через декілька століть (так, ренесансна література розвивалася з XIV по XVI ст., напрями бароко та класицизму панували в XVI—XVIII ст.), то з ХХ ст. майже кожне десятиліття народжує нові літературні напрями, течії, школи.

Центральними та найбільш плідними напрями літератури ХХ—ХХІ ст. стали модернізм і постмодернізм.

Модернізм (від. лат. *modernus* — «сучасний», «недавній») з'явився напередодні Першої Світової війни та досягнув розквіту в 1920-х рр. одночасно в Європі й Америці. Він був представлений багатьма течіями: символізм, футуризм, імажинізм, акмеїзм, експресіонізм, сюрреалізм та ін. Якщо раніше кожний літературний напрям визначався через відношення до класичної традиції, орієнтувався на певні взірці (античні, середньовічні тощо), то модерністи оголосили про розрив із усією культурно-літературною традицією взагалі. Вони намагалися дати нові відповіді на вічні питання. Як у 1930 р. зауважив англійський поет С. Спендер, «модерністи свідомо спрямовані на те, щоб створити цілковито нову літературу. Вони відчувають, що наша епоха стоїть поза будь-якими умовностями минулого мистецтва і літератури».

У другій половині ХХ ст. виникла течія постмодернізму (від франц. *postmodernisme* — після модернізму). Головна ознака постмодернізму — освоєння культури як життєвої реальності, усвідомлення світу як величезного тексту, письменника — як творця цього тексту, а головного героя — як його ідеального читача.

Модернізм і постмодернізм розробляли такі жанри, як роман потоку свідомості, що безпосередньо відтворював душевне життя людини; метароман, предметом якого є сам процес його розгортання, дослідження природи літературного тексту; колаж — суміш цитат, натяків, згадок про що-небудь.

Поряд із модернізмом і постмодернізмом існувала література, що продовжувала традиції минулої епохи — XIX століття. Окрім того, виник новий літературний феномен — масова література. Така література створюється для масового читача за чіткими рецептами, розрахована на невибагливий смак і спрямована на розважання. Найпопулярніші жанри масової літератури — любовний роман, детектив, трилер, фантастичні романи, повісті та оповідання (зокрема фентезі). Читання творів масової літератури не потребує інтелектуальних зусиль та роботи почуттів, а стає формою відпочинку.

На відміну від масової, «серйозна» література нашого часу звертається до тих тем, що завжди хвилювали людство: внутрішній світ особистості, людина та суспільство, існування добра і зла, самовдосконалення людини.

Жанри та герої сучасної літератури інші, ніж сто і більше років тому, а проблеми, яких вона торкається — ті самі, що здавна турбували митців усіх країн.

Сьогодні на уроці познайомимося з видатним французьким письменником, автором популярної казки-притчі «Маленький принц» Антуаном де Сент-Екзюпері.

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ ТА ЕПІГРАФА ДО УРОКУ

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Бесіда

1. Що вам відомо про сучасну Францію та її культуру?
2. Із якими творами французької літератури ви ознайомилися у 8 класі? До яких епох вони належать?
3. Які ще французькі письменники вам відомі? Твори яких жанрів вони писали?

V. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

Винахідник, піонер авіації, військовий льотчик, класик французької літератури ХХ ст., мислитель — усі ці визначення стосуються Антуана де Сент-Екзюпері. Сент-Екс (як називають письменника на батьківщині) був не тільки різнобічною особистістю, а й людиною високих моральних якостей, видатного інтелекту, незвичайної долі. Його біограф Марсель Міжо писав про це так: «Антуан де Сент-Екзюпері належить до когорти людей, які не вкладаються в звичайні рамки. І не тому, що він ставив себе вище за інших. Навпаки, ніхто не був настільки близьким до людей, таким людяним. Своїми моральними якостями, своїм розумом, своєю діяльністю Сент-Екс підноситься над середнім рівнем і належить до числа тих, хто повинен бути взірцем для інших, особливо для молоді».

Дізнаймося про подробиці незвичайного життя письменника.

* Повідомлення учнів

(Тексти повідомлень «Дитинство Сент-Екзюпері», «Вибір життєвого шляху», «Екзюпері й небо», «Роки війни» див. на сайті interactive.ranok.com.ua)

Учні складають хронологію життя письменника.

Учитель перевіряє записи 3—4 учнів.

* Виразне читання твору

Учитель виразно читає вірш Д. Павличка «Антуан де Сент-Екзюпері».

Навіщо повертатися назад
З небес на землю, де війни катуші,
Де Францію дрібні й підступні душі
Зжирають, наче гусениці сад?!
І свій літак тісний, немов снаряд,
Веде він у безумнім безоружжі
Крізь вибухи, що, мов сліпучі ружі,
Цвітуть і осипаються підряд...
В палаючій, як метеор, машині
Його вхопила неба течія
І занесла в глибини темно-сині.
Світ у зірках читав його ім'я,
Лиш у пісках Лівійської пустині
Не відала про це сліпа змія.

* Бесіда

1. Яке враження справив на вас вірш?
2. Які почуття передає вірш?
3. Які факти біографії французького письменника відображено у творі Павличка?
4. Яку змію згадує поет в останньому рядку вірша? Як ви розумієте останні рядки твору?

* Робота з обладнанням

Учитель. 1965 р. композитор Олександра Пахмутова написала пісню «Ніжність» на вірші поетів С. Гребенникова та М. Добронравова. Композиція входить до циклу пісень Пахмутової «Обіймаючи небо», що присвячений радянським льотчикам.

Учні слухають пісню.

1. Як ви вважаєте, до кого звернена пісня?
2. Чому пісня починається словами «Спорожніла без тебе земля...»?

3. Які почуття передані у творі?
4. Яку роль у пісні відіграє згадування Екзюпері та туги Землі за своїм сином?

VI. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Назвіть особливість літературного процесу XX—XXI ст.
2. Твори яких письменників XX—XXI ст. ви читали? До яких жанрів вони належать?
3. Які факти біографії письменника та чому вас здивували?
4. Яким ви уявляєте Сент-Екзюпері за характером?
5. Як ви гадаєте, чому епіграфом до уроку було взято саме ці слова письменника?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати казку-притчу А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц».

Індивідуальне завдання. Підготувати інсценізацію епізоду прощання маленького принца з квіткою.

ТЕМА: ЗНАЙОМСТВО З ГОЛОВНИМ ГЕРОЄМ КАЗКИ-ПРИТЧІ А. ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»

Мета: перевірити в учнів знання змісту казки, початковий рівень її сприйняття, схарактеризувати головного героя твору; розвивати навички аналізу художнього твору, вміння працювати в парі, творчу уяву, зв'язне мовлення; виховувати бажання використовувати моральні уроки казки Сент-Екзюпері, прищеплювати інтерес до творчості письменника.

Обладнання: текст твору А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» у перекладі А. Перепаді, портрет А. де Сент-Екзюпері.

Перебіг уроку

I. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

1940 р., перебуваючи у військовій частині, Сент-Екзюпері часто малював на аркуші хлопчика — іноді з крилами, іноді верхи на хмарі. Згодом крила змінив довгий шарф (саме такий, до речі, носив сам Антуан), а хмарка перетворилася на астероїд В-612. Так виник образ маленького принца. А малюнки Сент-Екзюпері стали невід'ємною частиною знаменитої казки.

За даними інтернет-сайтів, твір Сент-Екзюпері «Маленький принц» входить до десятка книжок, що їх найчастіше читають у світі. Казку було перекладено 200 мовами, її вивчають у школах багатьох країн, за її мотивами знімають фільми, ставлять мюзикли.

Сьогодні ми познайомимося з героями цієї зворушливої історії та спробуємо розгадати секрет її привабливості.

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Яке враження на вас справив твір «Маленький принц»? Чим вам сподобався головний герой казки?
2. За яких обставин оповідач познайомився з маленьким принцом? Коли він згадує про зустріч із малюком?
3. Як ви вважаєте, чому в казці немає опису зовнішності маленького принца?
4. Із яким проханням принц звернувся до оповідача відразу після знайомства? Як це характеризує героя?
5. Що оповідач дізнався про планету маленького принца?
6. Як на планеті маленького принца опинилася квітка? Яка вона за характером?
7. Як принц ставився до примх гордовитої красуні?
8. Прочитайте зізнання маленького принца наприкінці VIII розділу. Як ви розумієте слова малюка? Як вони його характеризують?
9. Чому маленький принц вирушив у подорож?

* Інсценізація

Учні, що виконували індивідуальне завдання, представляють інсценізацію епізоду прощання маленького принца з квіткою.

Клас ділиться враженнями від побаченого, оцінює гру учнів-акторів.

* Бесіда

1. Про що маленький принц довідався під час космічної подорожі?
2. Чого герой навчився на Землі?
3. Що змусило героя залишити Землю?
4. Які почуття у вас викликав опис останніх хвилин життя хлопчика?

* Виконання завдання (робота в парах)

1. Складіть план характеристики образу маленького принца.

Одна пара представляє план, клас корегує його, виробляє єдиний план характеристики героя. Учитель записує його на дошці.

ПЛАН

1. Приблизний вік героя.
 2. Місце його мешкання.
 3. Заняття маленького принца.
 4. Риси вдачі героя.
 5. Погляди героя на світ і стосунки з іншими.
2. Виконайте письмову характеристику героя за планом.

2—3 пари учнів представляють свої плани. Клас доповнює їхні відповіді.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Постановка проблемних питань

1. У чому можна взяти приклад з маленького принца? Чого навчитись у героя?
2. Про що ви запитали б маленького принца, якби зустріли його на Землі?
3. Як ви вважаєте, чим образ хлопчика приваблює читачів усього світу, чим зворушує?

* Словесне малювання

Сент-Екзюпері зобразив свого героя схематично: з жовтим шарфом та копицею білявого волосся. А яким його б намалювали ви? Створіть словесний портрет хлопчика.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати заголовки до розділів казки «Маленький принц», у яких ідеться про подорож хлопчика на астероїди.

Намалювати маленького принца (за бажанням).

ТЕМА: ВИГАДАНИЙ КОСМОС І РЕАЛЬНІ ЛЮДСЬКІ ВЗАЄМИНИ В КАЗЦІ А. ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»

Мета: проаналізувати з учнями образи другорядних героїв казки «Маленький принц», визначити моральні та філософські проблеми, пов'язані з образами мешканців планет; розвивати навички аналізу художнього твору, логічне мислення, вміння узагальнювати; виховувати високі моральні якості, неприйняття шанобства, владолюбства, хибних цінностей.

Обладнання: текст твору А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» у перекладі А. Перепаді, ілюстрації учнів до твору, тлумачні словники, таблиця «Мешканці планет і ідеї, які вони уособлюють» (на дошці).

Перебіг уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

* Перевірка домашнього завдання

Учні представляють створені вдома портрети маленького принца.

Клас коментує роботи, обирає найкращі.

II. ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Слово вчителя

В основу твору «Маленький принц» покладено сюжет, який зустрічається в сотнях казок світу: прекрасний принц покидає рідний край і вирушає мандрувати. Та на відміну від казкових героїв, господар невеличкого астероїда шукає не чарівні предмети чи наречену, а істину. Ця істина відкривається йому під час зустрічей з мешканцями інших планет. Про них ми поговоримо на уроці.

III. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

* Бесіда

1. Схарактеризуйте мешканця першої планети, яку відвідав принц,— короля.
2. Про що довідався принц на планеті короля? Яку істину відкрив?
3. Доведіть, що під час зустрічі з монархом хлопчик виказав неабияку мудрість.
4. Як ви розумієте значення слова шанолубство? Перевірте свої припущення за допомогою тлумачного словника. (Шанолубство — те саме, що честолюбство, тобто прагнення до слави, пошестей, домагання високих посад.)
5. Чим здивував шанолуб маленького принца?
6. Чому шанолубець швидко набрид героєві?
7. Що викликало подив у маленького принца на планеті п'янички?
8. Яке враження справив на героя ділок?
9. Яку негативну рису (або риси) втілює ділок?
10. У чому полягала робота ліхтарника на п'ятій планеті?

11. Чому праця ліхтарника здалася хлопчику гідною поваги, але кепською?
12. Чому ліхтарник не міг дозволити собі відпочивати?
13. Що маленькому принцу здалося дивним у заняттях географа? Як географ пояснив цю дивину?
14. Чому географ порадив героєві відвідати Землю?

* Виконання завдання (робота в групах)

Підготуйте короткі розповіді про планети, на яких побував хлопчик, використовуючи цитати з тексту. Назвіть розповіді дібраними вдома заголовками.

Перша група готує розповідь про планету короля, друга — про планету шанолоуба, третя — про планету п'янички, четверта — про планету ділка, п'ята — про планету ліхтарника, шоста — про планету географа.

Групи представляють свої розповіді. Після цього клас робить висновок про те, яким перед читачем постає вигаданий космос Сент-Екзюпері, чому письменник зобразив його саме таким, що хотів донести до читачів таким чином.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

* Постановка проблемних питань

1. Мешканець кожної з планет є носієм якоїсь однієї ідеї, живе заради неї. Що це за ідеї? Запишіть їх (можна у вигляді таблиці).

МЕШКАНЦІ ПЛАНЕТ І ІДЕЇ, ЯКІ ВОНИ УСОБЛЮЮТЬ

Мешканець планети	Ідея, яку він уособлює

2. Які ідеї ви вважаєте позитивними, розумними, а які — негативними? Чому?
3. Які проблеми (філософські, моральні чи, може, суспільні) підняв письменник, зобразивши мешканців планет?
4. Чи можна вважати рабом якоїсь ідеї маленького принца?
У чому для нього полягає цінність життя?
5. Чому, на вашу думку, тему уроку сформульовано саме так:
«Вигаданий космос і реальні людські взаємини в казці»?

* Підсумкове слово вчителя

У казці «Маленький принц» протиставлено два світи — світ дітей і світ дорослих. Перший уособлює головний герой твору, мешканець крихітного астероїда. Він діяльний і допитливий, намагається пізнати сенс життя та істинну природу речей.

До світу дорослих належать мешканці планет, які відвідує герой. Хлопчикові вони здаються дивними та гідними жалю, оскільки служать хибним ідеалам. Одержимий жагою влади монарх упевнений, що йому підкоряються всі, хоча крім нього на планеті немає жодної душі. Шанолоб страждає від надмірного марнославства. П'яничка п'є, аби заглушити голос совісті, що дорікає йому за пияцтво. Ділок жадає багатства заради багатства. Географ ніколи не виходить з-за столу і не знає, що є навіть на його планеті. Їхнє життя — це зачароване коло егоїзму й обмеженості інтересів, із якого вони не бажають вирватися. Лише ліхтарник думає не тільки про себе, робить корисну справу — щомиті запалює й гасить ліхтар. Проте він не замислюється, задля чого це робить, тому його вірність обов'язку видається безглуздою.

Протиставляючи образи маленького принца і мешканців планет, письменник іронізує над дорослими. Дитина завжди відкрита новому, завжди готова дивуватися, її свідомість гнучка. Доросла людина підкорює власні дії правилам, звичкам, ідеям та стереотипам, прийнятим раз і назавжди. Через такі різні погляди на світ і цінності між дітьми й дорослими неможливі взаєморозуміння, довірливі стосунки.

Отже, казка ставить проблеми втрати дорослими дитячої свіжості сприйняття світу, поклоніння дорослих уявним цінностям, складнощі взаєморозуміння між представниками різних поколінь.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Написати твір-мініатюру «На яку вигадану планету я відправив би маленького принца».

Позакласне читання. Ю. Винничук. «Легенди Львова»

Мета: розширити знання учнів про художню книгу, її тематичне, ідейно-художнє розмаїття; ознайомити учнів з іншими творами письменника, зацікавити ними учнів, спонукати їх до самостійного читання, до роздуму над прочитаним; розвивати навички коментування найцікавіших епізодів, навички ведення читацьких щоденників, розвивати творчу уяву, фантазію; виховувати почуття патріотизму, поваги до рідного краю, волелюбність, любов до читання художніх творів.

Теорія літератури: літературна легенда, художні образи, художні засоби.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього; читацькі щоденники.

Тип уроку: бесіда з позакласного читання з елементами нетрадиційного (урок-літературне читання).

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

* Вступне слово вчителя.

Письменник Юрій Винничук — людина з різнобічними інтересами. Його цікавить усе про рідне місто Львів — від старовинних легенд до сучасних рецептів львівської кави й плячок та інших смаколиків. Нам буде цікаво зазирнути до творчої лабораторії талановитого митця й ознайомитися з іншими його творами.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

* Експрес-анкетування.

З'ясування розвитку читацьких інтересів учнів, їхніх літературних уподобань.

* Огляд читацьких щоденників, бібліотечних формулярів учнів.

* Презентація учнями своїх улюблених книжок.

* Читання «Легенд Львова» Ю. Винничука.

* Обмін враженнями.

* Коментар учителя.

Ось що пишуть літературознавці, журналісти та читачі про доробок Ю. Винничука.

Найпродуктивніший період творчості письменника почався 1999 року, коли вийшло перше видання «Легенд Львова», відтоді вони перевидаються ледь не щорічно, а 2010 року вийшов їх другий том. «Легенди Львова» поклали початок серії краєзнавчих книг про Львів: «Кнайпи Львова» (2000), «Тасмниці львівської кави» (2001). Усі краєзнавчі книги Винничука часто перевидаються. (За І. Лучуком)

Це книга, за якою львів'яни, і не тільки вони, тужили давно. Її герої — король Данило і блазень Олелько, король Лев і славний бургомістр Зиморович. Львівські відьми, чорти, духи, водяники, скнилівські мудрагелі та сьвірки населяють цю книгу. Давній казковий Львів українців, поляків, євреїв, вірмен та інших народів постає перед нами як унікальне явище світової культури, джерело багатющого міського фольклору та життєрадісного гумору.

Я маю на увазі ту сферу творчості, в якій Юрієві Винничуку достойних суперників пошукати: містифікацію, метажанр, котрий об'єднує всі тексти цього львівського автора, — така собі іронічна мандрівка різними «документальними» історіями, «ходіння» поверхами галицької старовини. В такому разі, найдовершенішими Винничуковими текстами цього жанрового різновиду будуть не його оповідання та романи, а шедевральні добірки «Легенди Львова», «Кнайпи Львова» та «Секрети львівської кави». (За Р. Семківим)

З ІНТЕРВ'Ю З ПИСЬМЕННИКОМ

— Юріє Павловичу, чималу частину літературного життя ви поклали на те, аби створити певний бренд Львова. Що вдалося і чи варто створювати щось подібне в інших регіонах?

— Мене завжди дивувало, що є легенди Братислави, Кракова, Вроцлава, а Львова — немає. Тому я взявся шукати різні записи, спогади, документи й опрацьовувати їх. Так поступово народилися «Легенди Львова». Ще я надихався текстами з «Містичного вісника» ХІХ століття, де люди описували «зустрічі з тутешніми духами». Згодом місто розширювалося, села ставали його територією, і це давало нові й нові історії, які я теж збирав. У «Легендах...» стільки цікавих історій, що навряд чи найближчим часом хтось збере щось ґрунтовніше. Ця книжка була моїм дарунком Львову. Думаю, такі книжки важливі, бо, приміром, місцеві діти у школах вчать описані мною історії та намагаються знайти їм підтвердження. Книжка працює вже сама, а Львів перестає бути «суто кам'яним». Напевне, досвід таких краєзнавчих книжок могли б застосовувати й в інших містах України. Ви ж знаєте, що раніше Львів був «містом усміху»? Я прагну йому цей статус повернути. Склад населення після війни тут змінився практично повністю, але ж традиції залишилися. Це місто «переламувало» навіть приїжджих. Вони прибували до Львова з інших міст, але переймали місцеві звички. Наприклад, ходити на каву й називати напій саме «кава», а не «кофе». Подібний стиль зустрічей за кавою був лише в Австрії і трохи в Польщі. «Варшавський стиль» — це ти швидко випиваєш каву, вирішуєш справи і йдеш, а «львівський» — сидиш кілька годин, переглядаєш пресу, вирішуєш питання. Так любив робити Франко.

* Читання та коментування легенд (див. додаток до уроку).

* Завдання аналітичного характеру.

РОЗПОДІЛ ЛЕГЕНД ЗА ВИДАМИ

ІІІ. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до уроку з літератури рідного краю.

ІV. ПІДСУМОК УРОКУ

* Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Ознайомлення з «Легендами Львова» надихнуло мене...

ДОДАТОК ДО УРОКУ № 65

ПРО МАЛЕНЬКУ ЖНИЦЮ ТА СЕРПНЕВУ НІЧ

Колись село Голоско не було з багатих. Сама природа подбала, щоб людям жилося без меду — густі ліси і кам'яні пагорби не дозволяли розкинутися колосистим нивам, а тому одразу за селом жовтіли великі клаптики поля, які визволили з каміння.

Види легенд	Назви легенд
Космогонічні	Про маленьку жницю та серпневу ніч
Про героїв	Тур, син золотого тура Як жінки Львів рятували
Топонімічні	Вовча гора

	Як з'явилося урочище Папороть
Побутові	Львівська каторга Що любов сполучить Ляпас, що коштував життя Дитячий похід на Львів

Таких клаптиків було багато, а до найвіддаленіших треба було йти навіть годину.

Один такий наділ мала і бідна вдова, що жила під лісом з малою дочкою. Жінка важко працювала в наймах, а дівчинка поралася в городі та доглядала курей, качок. Надійшла пора, коли треба вже збіжжя збирати. На щастя вродило так буйно, як ніколи. Усе село тішилося з того. Тільки бідній вдові було не до втіхи, бо зненацька розхворілася і мусіла злягти.

— Що ж воно буде з нашим збіжжям? — журилася вдова, дивлячись, як усі в селі радісно збирають врожай і возять до дворів пишні снопи.

— Не бідкайтесь, мамо, — озвалася раптом мала. — Я й сама впораюся.

— Та куди ж тобі такий малій? Ти й серпа ніколи не тримала в руках.

— А от і тримала. Я ж серпом кропиву жала для курей!

— Ет, зрівняла... Скільки там тої кропиви. Ох-ох-ох... Може, хтось із сусідів змилосердиться, то допоможе. Але мусять наперед на своєму полі закінчити, а потім ще й змолотити, бо погода непевна. Нині парить, а завтра, дивися, і злива хлюпне. Тим часом зерно й висипеться...

— А от я спробую, яка з мене жниця — сказала дівчинка і, взявши серпа та збанок молока з хлібом, подалася в поле.

Зерно вже починало осипатися. Ще день-два і пізно буде жати.

— Не піду звідси, доки всього не вижну, — пообіцяла собі дівчинка і взялася до роботи.

Але малі ручки не звикли до тяжкої праці, а худенька спинка скоро заболіла. Дівчинка час від часу випростовувалася, щоб перепочити. Ось уже й сонце закотилося і почало сутеніти. Уже ані душі в полі не видно. Одна дівчинка — жне, а до кінця ще дуже далеко. Руки втомилися так, що вона й не чує їх, мов задеревіли, а ноги не слухають, підкошуються під нею, і не раз поколола голі колінця об гостру стерню.

— Ніхто мені не допоможе, — заплакала вона. — Хіба темная нічка.

А тут саме повз неї проходила Серпнева Ніч — висока темноволоса пані в розкішній синій, мов нічне небо, сукні.

— О, то ти і вночі працюєш? — здивувалася вона. — Багато чого я бачила на цьому світі. Бачила, як уночі гуляють чи крадуть, але щоб ниву жали — такого я не бачила. Та ще хто жне — отаке мацьопство?

— А що ж я мала робити, коли матуся захворіла, а колос вже осипається?

— Ну-ну, не журися. Як я вже коло тебе, то поможу.

З тими словами Серпнева Ніч взяла серпа і жваво пустилася до праці, що не встигло ще й на світ благословитися, а вже хліб весь лежав у снопах та скиртах.

— Ну, от і все, — сказала Серпнева Ніч. — А мені пора. Зараз сонце зійде.

— Ой, пані, як я вам дякую! Візьміть хоч на пам'ять оці колоски. Серпнева Ніч узяла жмут буйного колосся, підкинула його вгору і обсипала ними свою сукню. І коли вона відходила, дівчинка побачила, як колоски замиготіли золотими лелітками.

З тієї саме пори Серпнева Ніч над Галичиною виблискує незвичайно яскравим сяйвом зір.

ЯК З'ЯВИЛОСЬ УРОЧИЩЕ ПАПОРОТЬ

Колись там, де зараз Кульпарків, знаходилося урочище Папороть. Тут було два джерела, з яких брала свій початок річка Сорока, яка впадає в Полтву. А жив тут на хутірці смолокур зі своєю жінкою.

Одного разу увечері хтось постукав до них у двері. Господар відчинив і побачив дідуся, який шукав нічлігу.

Старого пустили до хати, нагодували чим Бог послав і спати поклали. А вранці прокинулися господарі в замку, що аж тріщав від усілякого багатства. А дідуся і слід пропав.

Зажили вони тоді, як справжні князі. Та минув рік, і такого самого вечора хтось постукав до замкових воріт. Сторож протер заспані очі й, ліниво позіхаючи, гукнув:

— Хто там?

— Старий подорожній просить нічлігу.

— Зараз, — буркнув сторож, — піду спитаю дідича.

Поплуганився він до покоїв, де господарі якраз мостилися спати.

— Пане! Агов пане?

— А що таке?

— Там якийсь старигань просить нічлігу!

— Жени його до дідьчої матері! То не заїзд, а замок!.. Хоча, можеш йому дати що там після вечері лишилося.

Сторож узяв у банячок недоїдки, виніс до брами і, прочинивши віконце:

— Пани сказали, аби ви йшли собі де-інде. А тут маєте трохи перекусити. Наставте шапку.

Старий скинув шапку, сторож влив йому якоїсь бовтанки і за- тріснув віконце.

Подорожній похитав сумною головою, щось шепнув над шапкою і вихлюпнув недоїдки на ворота. І тої ж миті розкішний замок зі всіма мешканцями запався з гуркотом у підземні провалля. Пустище незабаром густо заросло папороттю і, дивлячись на нього, ніхто б і не здогадався, що тут височів колись замок.

ЯК ЖІНКИ ЛЬВІВ РЯТУВАЛИ

Коли татари в 1283 році пробували захопити Львів, то хан Телебуга захотів дізнатися, як довго зможуть оточені протриматися. А простояв він під містом два тижні і вже собі думав, що львів'яни мусять від голоду вимирати.

Виряджено було татарських послів і вони стали гукати під брамою, щоби пустили їх. І вже, було, хотіли львів'яни відчинити браму, як про теє дізналося жіноцтво й почали вони просити, щоби ще зачекали.

Хутенько розбіглися львівські жінки по хатах і повикочували на вулиці порожні діжки, поставивши їх горі дном. Тоді повимітали з комірок усю крупу й муку, яка там була, й засипали дно хто крупою, хто мукою, а хто зерном так, аби ще й вершок стримів.

— От тепер ми вже готові,— сказали жінки,— пускайте бузувірів.

Рушили татарські послі через місто, а тут, куди не глянь, стоять діжки, повні харчів незліченних. Та ще мало того. Повипускали жінки усю пташину й худобину з хлівців на вулиці, що послам довелося палки в руки взяти, бо свині їм проходу не давали, а гусаки розлючено сичали.

Побачили послі таку силу-силенну різної живності й дуже смутними назад вернулися. А хан Телебуга, як вислухав їх, то зараз велів усьому військові збиратися й рушати додому.

ЩО ЛЮБОВ СПОЛУЧИТЬ

Цю історію можна було б назвати «Львівські Ромео і Джульєтта».

У 1594 році з далекого Криту привіз вино італієць Мікеліні. Частину товару замовив для себе український купець. І от у нього вдома побачив італієць юну Пелагію, доньку купця. І з першого погляду закохався. Відтоді уже частенько шукав якогось приводу, аби завітати до них, аж поки й Пелагія не відповіла взаємністю.

Італієць втратив будь-яке бажання вертатись додому. Молоді люди шептали одне одному чутливі слова, а батьки прихильно спостерігали за цим, бо італієць припав їм до вподоби. Проте страшне лихо вже підкрадалося до Львова: чума.

Вона вже не раз збирала своє чорне жниво по всій Європі, та от нарешті і сюди завітала. І щодня косила десятки людей.

Даремні були молитви, даремні цілодобові служіння по церквах.

Мор не обминув і купцевої садиби. Пелагія захворіла. За суворим приписом усіх зачумлених виносили за межі міста і залишали в саду, де за ними доглядали монахи.

Та Мікеліні не покинув своєї коханої і не відходив від неї, як умів потішав і вселяв надію на одужання.

Але дівчина була приречена. Мікеліні поховав її на православному цвинтарі церкви Благовіщення. А за дев'ять днів і сам зліг. Видно, далось взнаки спілкування з хворою.

Помираючи, прохав Мікеліні поховати його в костелі святого Станіслава, а на їхніх могилах вимурувати однакові нагробки.

Так воно і сталося. На обох могилах поставлено нагробки, на яких вибито по парі сердечок, пов'язаних галузкою лавру. А внизу вірш львівського поета Шимона Шимоновича:

Що любов сполучить,

І смерть не розлучить.

ЛЬВІВСЬКА КАТОРГА

Коли львівський бургомістр Мартин Кампіан затіяв у 1615 році будівництво Ратушевої вежі, то звелів виловити геть усіх дармоїдів, волоцюг, п'яниць, картярів та всіх, хто по шинках дні свої губив.

їх приводили на будівництво, записували поміж робітників і змушували працювати. А треба ж сказати, що серед цієї чесної компанії багацько було діток заможних міщан, котрі в руках, крім ложки, карт і келиха не вмели нічого тримати.

Ото сміху було! Усе місто потішалось над ними. А чимало батьків самі приводили своїх синів і віддавали, як тоді жартували на каторгу.

Саме тому з північного боку Кампіанівської вежі було видовбано на камені зображення корабля, як пам'ятку про той час, коли гультаї пак відправили «на галери».

ЛЯПАС, ЩО КОШТУВАВ ЖИТТЯ

Ганнуса Вовчківна була одною з найчарівніших панянок міста Львова наприкінці XVI століття. Багато кавалерів за нею упадало, але її увагою користали тільки двоє: Павло Оленик та італієць із Флоренції Урбан Убальдіні. Біда тільки, що панна дарувала свій чарівний усміх обом їм з однаковою теплотою.

Хтозна доки тривало б це упадання за її серцем, якби не весілля Ганни Луцької. Обидва зітхальники були серед запрошених. І от під час танців вони водночас запросили Ганнусю до танцю.

Панна могла б і подумати, перш ніж вчинити те, що вчинила. Але думати їй не хотілося. І вона подала руку смаглявому флорентійцю.

Павло не був ані іспанцем, ані сіцилійцем. Був місцевим українським шляхтичем, але гонор свій цінував високо. І вимірив смачного ляпаса на обличчі Урбана.

Музики враз перестали грати, а пари спинилися. Ніхто не встиг втрутитися, коли італієць висмикнув кинджал і вдарив Павла в живіт. Хлопець упав непритомний.

Конаючого Павла понесли в будинок його батьків, а Урбан мусив стати перед судом у Ратуші. А суд у ті часи карав за вбивство стратою.

Лавники визнали італійця винним, і був би він стратив голову, якби не жіноча облога Ратуші. Молоді панни й поважні матрони так ревно плакали й благали милосердя, що радники завагалися.

Та жіночі ридання мало що допомогли б. Несподівано потерпілий і його родина виявили незвичну шляхетність. Павло з ложа смерті послав своє пробачення італійцеві і всю провину брав на себе.

Павло помер, а Убальдіні дістав руку багатой шляхтянки, даючи початок славному у Львові роду патриціїв.

ДИТЯЧИЙ ПОХІД НА ЛЬВІВ

1624 року татари напали на Галичину і взяли великий ясир. Коли вже вони рушили додому, за ними в погоню кинувся коронний гетьман Станіслав з Кінецьполя.

З полоненими тікати важко і ординці, відібравши здоровіших, решту жорстоко вимордували, залишивши живими тільки дітей.

Сталося це на березі Дністра під Мартиновим. Татари втекли, а діти розбрелися по кущах та по плавнях у пошуках їжі. Зовсім маленькі плакали коло своїх повбиваних батьків.

Страшну картину побачив гетьман. Вояки й козаки почали шукати й збирати дітей до купи. На селах взяли вози і на кількох десятках возів відправили дітей до Львова.

Той наїзд ясних голівок сполошив усю Ратушу: що з ними робити і як їх годувати?

Довго мудрували радники, аж урешті вирішили виставити дітей на Ринку і роздати бажаним у сім'ї.

Людей збіглося видимо-невидимо. Ніхто не думав, що бажаних взяти до себе сиріт виявиться аж стільки. Радникам ледве вдавалося керувати тією стихією. Писарі, втираючи піт, нотували, кому яка дитина попала, аби потім можна було наглядати, чи добре їй ведеться.

Такими були львів'яни, коли горе стукало в їхні брами.

ТУР, СИН ЗОЛОТОГО ТУРА

Ми знаємо, що Львів заснований Данилом Галицьким, але вже за кілька століть перед тим тут жили люди, а за давніми пере

казами існувало городище зі своїм замком. Про цей прадавній замок розповідає легенда.

В часи темні поганські прибув звідкілясь один король у ці краї, зібрав своїх жерців і спитав їхньої ради, де поставити замок. А жерці й порадили ставити його на горі, котра називалася Городище і знаходилась в околицях Брюхович.

— Коли поставиш замок на тій горі, то не візьме його ніяка сила,— запевнювали жерці.

Король послухався і звелів скликати зі всіх околиць майстрів, звезти каміння й колоди. Але почали творитися якісь дива: що вони позвоять те все, то за ніч воно пропаде.

Жерці задумались і довго шукали причини, аж поки за допомогою чарів не знайшли вихід:

— Треба знайти дитину, в якій ніколи не було батька, вбити її і кров'ю скропити гору. Отоді вже замок стане і стоятиме віки.

Король послав гінців на всі сторони, аби вони шукали дитину без батька. І от один загін тих гінців, проїжджаючи попри якесь село, помітив дітей, котрі гралися в перегони. Один хлопчина гукнув іншому:

— Ти, байстрюче! Ніколи мене не доженеш!

Вояки під'їхали ближче і розпитали хлопця, з ким він живе та чи є у нього батьки. Хлопець мав лише маму, а батька не знав. Гінці взяли його з собою і поїхали ще до його матері. А та сказала їм, що й сама не знає, як сталося, що вона завагітніла, бо не була заміжною.

— Ми заберемо твого сина на службу до короля,— сказали гінці і, не зважаючи на материнські сльози, рушили додому.

Вранці наступного дня, вони прибули до Городища. Людей зібралось видимо-невидимо, бо всі хотіли бачити, як будуть кропити кров'ю гору. Коли хлопчика підвели до короля, він спитав:

— Чому стільки людей зібралось?

— А це тому, що ми не могли збудувати замок на горі й треба її скропити кров'ю безбаченка.

— Хто ж вам таке порадив?

— Мої жерці,— відказав король.

— Я хочу поговорити з ними.

Король велів жерцям наблизитись, а хлопець сказав:

— Пане мій, твої жерці — звичайні собі люди і перед їхніми очима зачинено тайни землі. Вони думають, що вони зрячі, а насправді — сліпі.

— Ти можеш це довести? — спитав король.

— Можу. Нехай вони скажуть, що знаходиться тут під землею?

&mdash Ми не знаєм,— розвели руками жерці.

&mdash Під землею б'є джерело,— сказав хлопчик.— Розкопайте і побачите.

Тут же розкопано було землю і на глибині людського зросту відшукали джерело.

&mdash Скажіть тепер, що знаходиться у тім джерелі? — знову спитав хлопчик, але жерці й на це нічого не відповіли.— Тоді я вам скажу. Там, на дні джерела — два казана.

І справді, щойно розпорпали намул, то виявили два казана.

&mdash А що в тих казанах? — спитав хлопчик.

Жерці мовчазно похитали головами.

&mdash В казанах сувої полотна.

Казани витягли з намулу і побачили в них сувої полотна.

&mdash Тепер скажіть мені, що загорнуто в цім полотні,— спитав хлопчик у жерців.

&mdash Не знаємо.

&mdash В сувоях лежать два змія. Один білий, а другий червоний. Розгорніть їх. Сувої розгорнули й побачили там двох зміїв, котрі міцно спали. Хлопчик хлюпнув на них водою, змії прокинулись і почали битися. Спочатку перемагав білий, а червоний силою поступався, але ось врешті вони обоє злетіли в небо і там червоний з такою силою вдарив білого, що той скрутився і почав падати на землю. Коли він упав, то розтікся намулом. Червоний змій злетів високо високо і щез у хмарах.

Коли ж усі присутні опустили голови, то не побачили ані казанів, ані сувоїв полотна.

&mdash Пане мій — звернувся хлопець до короля,— нехай твої жерці розтлумачать те, що вони бачили.

&mdash Можете пояснити все це? — спитав король.

Але жерці сумно захитали головами.

&mdash Тоді я скажу, пане мій. Білий змій це ви, королю, а червоний змій — це народ, над яким ти хотів завладарювати. Але ти ніколи цього не зможеш зробити і ніколи замку не збудуєш на нашій землі. А якщо будеш вперто намагатися свій намір здійснити, то загинеш. Тому раджу тобі повернутися туди, звідки ти прийшов, а ми самі тут збудуємо для себе замок. Лише не на Городищі, а на сусідній горі.

Король замислився і побачив, що в словах хлопця є багато правди.

&mdash Що скажете? — спитав у жерців.

&mdash Ми не помилилися, коли сказали шукати безбатченка. Він нам виявив, чому нам ніколи тут не збудувати замку. Мусимо його послухати.

І король звелів своїм людям лаштуватися в дорогу. Перед тим, як від'їхати, спитав у хлопця:

— Скажи мені, як тебе звати і хто твій батько?

— Батько мій золоторогий тур і звати мене Туром на честь мого батька. А він є покровителем нашої землі.

Коли король поїхав ні з чим, місцеві мешканці вибрали хлопця своїм королем і збудували замок на горі, що стояла поруч Городища і котру згодом прозвали Туриця.

ВОВЧА ГОРА

Знаходилась вона серед горбів, де зараз початок Зеленої. Колись там були лісові хащі. Жили там сарни, дикі кабани, та й вовки не раз забігали попід саме місто.

Якось двоє хлопців з околиці, що мала назву Темричівський лан, пішли до лісу по гриби. І коли вже вертались назад, натрапили на двох малих вовченят, що лежали в густому мосі і скімлили.

Хлопці взяли їх з собою, сховавши за пазуху, і пішли додому. Вовченята безперервно скавуліли. А з глибини лісу долинали виття вовчиці. Щохвилі воно ставало усе виразнішим. Хлопці щодуху помчали до хат.

Ледве тільки добігли на свої обійстя, як побачили велику вовчицю, котра бігла по їхніх слідах. Цілу ніч вона тинялася довкола їхніх хат і завивала, доки не відігнали її тутешні пси.

Обидва вовченята на коров'ячому молоці росли, мов на дріжджах. А за рік то вже були здорові вовки. Вони стали вірними товаришами своїх господарів і часто супроводжували їх до лісу.

Одного зимового полудня вирушили хлопці по хмиз, а вовки за ними. Коли зійшли вони на пагорб і ступили на те місце, де минулого року знайшли малих вовченят, з хащів несподівано вискочила вовча зграя.

Хлопці похапали з санок сокири і побігли до розлогого дуба на самім версі. Свійські вовки відганяли зграю, а хлопці тим часом видряпалися на дерево.

Вовки тим часом збігалися звідусюди і оточували дерево. Раз-по-раз кидались вони на обох приручених вовків, довкола летіли клапті шерсті і цвиркала кров. Та сили були нерівні, і зграя розшарпала своїх родичів.

Хлопці сиділи на дереві і цокотіли зубами від морозу. Вовча зграя і не думала відступати. Хтозна чим би це скінчилося, якби батьки їхні не зібрали сусідів та не пішли з псами і рогатинами на пошуки хлопців.

Вовки, налякані спалахами смолоскипів, галасом і гавкотом псів, розбіглися.

Хлопці порятувалися, а той пагорб з тих пір назвали Вовчою горою. У 1648 році її зайняли козаки Хмельницького і звідси наступали на місто. А зараз від того пагорба мало що й лишилося.

Тема. Література рідного краю*. Ознайомлення з творами письменників-земляків

Мета: ознайомити з життям і творчістю письменників, які народилися в рідному краї, допомогти усвідомити ідейно-художню цінність їхніх творів; розвивати образне та критичне мислення, розширювати кругозір, удосконалювати навички аналізу художніх творів, висловлення власних суджень і враження про ці твори; виховувати шанобливе ставлення до талановитих земляків.

Теорія літератури: сюжет, жанр, тема, ідея, художні образи, художні засоби.

Обладнання: портрети письменників-земляків, їхні твори, ілюстративні матеріали.

Тип уроків: нетрадиційний (урок-конференція).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до контрольної роботи.

Тема. Контрольна робота за творчістю Ю. Винничука, І В. Чемериса та письменників рідного краю

Мета: узагальнити відомості з тем, виявити рівень знань, умінь та навичок для їхньої корекції; розвивати образне та логічне мислення, пам'ять, наполегливість, старанність, уміння висловлювати аргументувати; виховувати на кращих моральних прикладах, зразки яких подаються у вивчених творах.

Обладнання: тестові завдання.

Тип уроку: контроль і корекція знань, умінь та навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ. ОГолошення теми й мети уроку

* Вступне слово вчителя.

Ця контрольна робота — остання в навчальному році. Виконуючи завдання, особливо творче, продемонструвати, чого ви навчилися у 8 класі, як умієте висловлювати думки, аргументувати свою точку зору.

* Уроки проводяться за індивідуальним планом учителя.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

* Пояснення вимог до виконання тестових завдань.

* Виконання контрольної роботи.

ВАРІАНТ I

Початковий і середній рівні

1. Люботинському князеві з повісті-казки Ю. Винничука потрібен був дракон, щоб

А знайти собі зятя

Б прославитися в битві з ним

В настрахати ворогів

Г залучити туристів

2. Дракон Грицько з повісті-казки Ю. Винничука нагадував князівні при першій зустрічі

А квіточку

Б сонечко

В бджілку

Г метелика

3. Чого не робив Федько з повісті В. Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» для закоханого Вітьки?

А складав серенаду

Б давав списувати домашні завдання

В написав вірша до газети

Г добував гроші для кіно

4. Високий, худий, запальний, рвучкий. Це портретна характеристика героя повісті В. Чемериса

А Вітьки

Б Федька

В Петра

Г Грицька Причепи

5. Сватання до Галі Козачок у сюжеті повісті В. Чемериса є

А експозицією

Б зав'язкою

В кульмінаційним моментом

Г розв'язкою

6. Продовжте речення.

Серед письменників-земляків мені найбільше подобається творчість..., зокрема твір...

Відповіді: 1А, 2Г, 3Б, 4А, 5В.

Достатній рівень

7. Порівняйте образи Вітьки Горобця, Федька Котигорошка та Галі Козачок із повісті В. Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання», знайдіть спільне та відмінне.

Високий рівень

8. Виконайте одне із завдань.

А Напишіть твір-роздум «Значення культури спілкування, перших почуттів підлітків у подальшій долі, в утвердженні себе як особистості в соціумі».

Б Придумайте інше закінчення історії дракона Грицька за умови, що він завчасно полетів із Люботина в інші краї.

ВАРІАНТ II

Початковий і середній рівні

1. Дракон із повісті-казки Ю. Винничука, який з'явився біля Люботина, не влаштував князя, тому що був

А одноголовим і маленьким

Б надто страшним і сильним

В добрим, освіченим

Г іншої віри

2. Учителем дракона Грицька із повісті-казки Ю. Винничука був

А сам князь

Б пустельник

В князівна Настасія

Г таємний радник князя Антось

3. Через дуель Вітьку з повісті В. Чемериса

А заарештували

Б вигнали зі школи

В покарали батьки

Г образила дівчина

4. Вітька з повісті В. Чемериса назвав Галю «зміюкою лукавою», бо вона

А розповіла усім дівчатам, що він у неї закохався

Б запросила на побачення ще й Петра

В відверто посміялася з хлопця

Г підкупила його секунданта Федька халвою

5. Маленький, товстий, флегматичний, смаглявий. Так описує В. Чемерис у повісті «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання»

А Вітьку

Б Левонтія

В Федька

Г Петра

6. Продовжте речення.

Найбільше мені запам'ятався твір письменника... і його герої... Відповіді: 1В, 2Б, 3А, 4Б, 5В.

Достатній рівень

7. Поясніть алегоричність образів дракона Грицька, пустельника та князя з повісті-казки Ю. Винничука «Місце для дракона».

Високий рівень

8. Виконайте одне із завдань.

А Напишіть невеликий твір «Актуальність твору Ю. Винничука “Місце для дракона” для сьогодення».

Б Уявіть зустріч друзів із повісті В. Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» через десять років та опишіть її. Пофантазуйте, не виходячи з логіки характерів, яким вони можуть стати.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити вивчені твори та теорію літератури.

IV. ПІДСУМОК

* Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— На мою думку, контрольна робота не лише перевіряє рівень навченості учнів, а й...

Тема. Урок-підсумок. Бесіда про твори, що вивчалися протягом року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення

Мета: повторити й систематизувати знання з літератури, згадати про письменників і твори, що вивчалися протягом року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення; розвивати образне та критичне мислення, закріпити вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори; виховувати кращі риси характеру, прагнення до самопізнання та самовдосконалення, усвідомлення того, що власна думка й власна позиція — важливі риси характеру особистості.

Теорія літератури: художній образ, художній твір, історичні пісні, думи, філософська лірика, громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика, вільний вірш, драматичний твір, комедія, трагікомедія.

Обладнання: «портретна галерея» письменників, виставка книжок, ілюстративні матеріали.

Тип уроку: повторення та узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

* Вступне слово вчителя.

Час минув непомітно. Ви стали дорослішими, досвідченішими читачами, поціновувачами художньої літератури; напевне, у вас з'явилися нові улюблені герої, які стали вам за друзів. Сьогодні ми оглянемо пройдений шлях і оцінимо свої здобутки.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

* Тестування.

1. Установіть відповідність між творами та їхніми авторами.

1 «Давня казка»	А Т. Шевченко
2 «Сто тисяч»	Б О. Довженко
3 «Дорогою ціною»	В М. Коцюбинський
4 «Ніч перед боєм»	Г І. Карпенко-Карий
	Д Леся Українка

2. Установіть відповідність між творами та їхніми героями.

1 «Любіть Україну!»	А Настасія
2 «Давня казка»	Б Галя

3 «Сто тисяч»	В Бертольдо
4 «Місце для дракона»	Г Мотря
	Д юнак, дівчина

3. Установіть відповідність між героями одного твору.

1 Славко	А Савка
2 Федько	Б Грицько
3 Герасим	В Юлько
4 Соломія	Г Іван
	Д Вітька

Відповіді: 1: ІД, 2Г, 3В, 4Б; 2: ІД, 2В, 3Г, 4А; 3: 1В, 2Д, 3А, 4Г.

* Вікторина.

1. «Благородним розбійником», народним месником називають у народній пісні (Устима Кармалюка).
2. Дівчина-легенда, пісні якої допомагали воїнам у захисті рідної землі (Маруся Чурай).
3. Дівчина з думи, яка визволила з неволі сімсот козаків, ризикуючи собою. (Маруся Богуславка.)
4. Письменниця зі знаменитої письменницької родини, яка, сама будучи постійно в скрутному становищі, допомагала іншим та підтримувала. (Леся Українка)
5. Над яким віршем якого письменника відбувся «суд»? (В. Сосюри «Любіть Україну».)
6. Вірш «Зимовий етюд» належить (В. Підпалому).
7. Хто писав вільним віршем? (В. Голобородько.)
8. Про традиційний чоловічий танець гуцулів та асоціації, із ним пов'язані, писав сучасний письменник (В. Герасим'юк).
9. Янголи — це герої віршів сучасних митців (І. Малковича та Г. Кирпи).
10. Жовтень жовті жолуді несе у вірші (А. Мойсієнка).
11. Темної ночі приходять леви до героїв творів (Г. Кирпи та В. Чемериса).
12. Гроші більше за життя цінує (Герасим Калитка).

* Робота з таблицею.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНИХ ТВОРІВ

Центральні проблеми	Твір, автор
Людина в суспільстві, її знеособнення	«Білий кінь Шептало» В. Дрозда

Добро і зло, доцільність самопожертви	«Місце для дракона» Ю. Винничука
Воля людини та можливості її здобуття	«Дорогою ціною» М. Коцюбинського
Патріотизм та героїзм при захисті рідної землі	«Ніч перед боем» О. Довженка
Дорослішання, роль батьків у вихованні дітей	«Шпага Славка Беркути» Н. Бічуї

* Літературна вікторина.

Упізнайте літературного героя за його портретом.

1. — Хелло! А мене вам зараз представлять!.. Під час перерви вона сідала на учительський стіл, гойдала довгими ногами в строкатих панчохах і страшенно горда з загальної уваги, перелічувала усі свої таланти.

— А тоді, як я знімалась в кіно, режисер сказав, що я обов'язково стану кіноактрисою. (Ділі Теслюк із твору Н. Бічуї «Шпага Славка Беркути».)

2. На свою біду ти побачив, що в неї гарні очі-оченята, такі жваві, й такі привабливі, і такі бездонні, що прямо диво дивне, як ти міг раніше на них дивитися і не бачити їх?.. Як ти міг раніше не бачити, що в неї тоненька шия..., важкі коси й довгі, примхливо вигнуті брови, тоненька, немов вирізьблена, фігурка й чарівна посмішка, що вона вся струнка, весела й швидка, як вогонь на сухій соломі? (Галя Козачок із твору В. Чемериса «Вітька + Галя, або Повесть про перше кохання».)

3. Ну як я можу допомогти цьому чоловікові? Ціною власного життя?.. А, зрештою, що мені чужі клопоти?.. Патріотичні почуття... що він мав на увазі? Яке я маю відношення до Люботина? Князь, звичайно, славний чоловік, але вмирати лише через нього якось не хочеться... От заради мого вчителя я б... І на муки... не те що... (Дракон Грицько з твору Ю. Винничука «Місце для дракона».)

* Завдання аналітичного характеру.

Назвіть образи героїв вивчених творів, які вам здаються суперечливими та неоднозначними, обґрунтуйте свою думку (Маруся Богуславка, Устим Кармалюк, Богдан Хмельницький, Герасим Калитка, Юлько Вашук, кінь Шептало, пан Лаврін, Грицько Причепа та ін.).

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити теорію літератури, підготувати свої кращі роботи.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

* Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Не можна осягнути неосяжного, але дещо...

Тема. Урок-підсумок

Мета: повторити й систематизувати знання з літератури, згадати про письменників і твори, що вивчалися протягом року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення; повторити теорію літератури; розвивати образне та критичне мислення, закріпити вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори, навички визначення художніх засобів та їхньої ролі у творі; виховувати кращі риси характеру, прагнення до самопізнання та самовдосконалення, усвідомлення того, що літературна освіта, розвинутий естетичний смак — важливі якості особистості.

Теорія літератури: художній образ, художній твір, історичні пісні, думи, філософська лірика, громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика, вільний вірш, драматичний твір, комедія, трагікомедія.

Обладнання: «портретна галерея» письменників, виставка книжок, ілюстративні матеріали.

Тип уроку: повторення та узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

* Вступне слово вчителя.

Ось і закінчується наш навчальний рік. Хочеться, щоб гарна художня книга стала вашим другом і порадиником, читання книг — цікавим і необхідним, а не нудним обов'язком. Ви добре попрацювали, і на сьогоднішньому уроці ми згадаємо про кращі наші здобутки, відзначимо найстаранніших учнів.

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

* Експрес-анкетування.

&mdash Життя якого письменника вас найбільше вразило?

&mdash Який твір запам'ятався найбільше?

&mdash Який герой став моральним взірцем, дав якісь моральні уроки?

* Визначення та відзначення переможців.

Номінації:

Кращий доповідач класу — ...

Кращий декламатор віршів — ...

Кращий ілюстратор (веб-дизайнер) — ...

Кращий знавець української літератури — ...

Кращий зошит у ...

Кращий читацький щоденник у ...

* Робота за методом Едварда де Боно «Шість мислячих капелюхів».

Білий (інформація)	Дізналися про давню історію України з історичних пісень, дум, про народні погляди на ці події; про письменників, які своє життя, свою творчість присвятили боротьбі за кращу долю народу — Т. Шевченка, Лесю Українку; про сучасну поезію та прозу — проблеми, які вона піднімає, засоби художнього вираження
Жовтий (позитивне)	Література представила героїв із високими моральними якостями — патріотів (ліричні герої поезій В. Сосюри, В. Підпалого, В. Голобородька, герої оповідання О. Довженка), мужніх захисників рідної землі, борців за волю, проти несправедливості (історичні пісні та думи, твори Т. Шевченка, Лесі Українки, О. Довженка, і М. Коцюбинського та ін.), людей чесних, дружелюбних, що вміють любити, розуміють і цінують природу, мають почуття гумору, життєвий оптимізм тощо
Чорний (негативне)	У вивчених творах української літератури ми зустрілися з негативними героями та явищами: непомірною жадібністю Герасима Калитки й нерозуміння ним справжніх цінностей, жорстокістю людей стосовно інших заради вирішення своїх і проблем та задоволення амбіцій (князь, його дочка з твору «Місце для дракона»); приниження, пристосуванство коня Шептала та ін.
Червоний (почуття)	Вивчені твори української літератури не залишали читачів байдужими, викликали найрізноманітніші емоції: і захоплення, і гнів, і осуд, і усмішку
Зелений (креативність)	Кожен отримав певні моральні уроки, збагатився певним досвідом, коли проводив аналогії із сучасним життям, аналізував «вічні» образи та «вічні проблеми»
Синій (узагальнення, висновки)	Вивчені твори української літератури — скарбниця мудрості, емоційного багатства та естетичної насолоди

* Повторення відомостей із теорії літератури.

Установіть відповідність між назвами художніх засобів та прикладами.

.. Дрімали коти, собаки, свині й кози впереміш, наче одна родина.
До чого дійшли вже? За кого я її віддам? Де герої? Де лицарі, уславлені подвигами?
Манна небесна, викинути фортель, й гадки не мати.
Дракон набрав у легені повітря і разом з полум'ям випустив на волю так довго тамоване ревіння. Аж з гори каміння посипалось, а дерева пригнуло до землі, а наполохані коні рвонули навсібіч, скидаючи лицарів на землю.
Сонце висіло над головою золотим яструбком і лило проміння, густе проміння западаючого в сон літа.
Ти сни колись бачив рожеві і білі...
славний чоловік, ненаситна юрба, справжній пустельник

Гіпербола
Метафора
Епітети
Порівняння
Риторичні запитання
Фразеологізми
Інверсія

* Ознайомлення зі списком літератури, що буде вивчатися в 9 класі.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Читати влітку за списком рекомендованої літератури.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

* Інтерактивна вправа «Коло друзів».

Висловіть одне одному подяку за співпрацю та щирі побажання.